DANSK SELSKAB FOR TIBETANSK KULTUR

TIBET

NUMMER 42 • ÅRGANG 16 • MAJ 2000

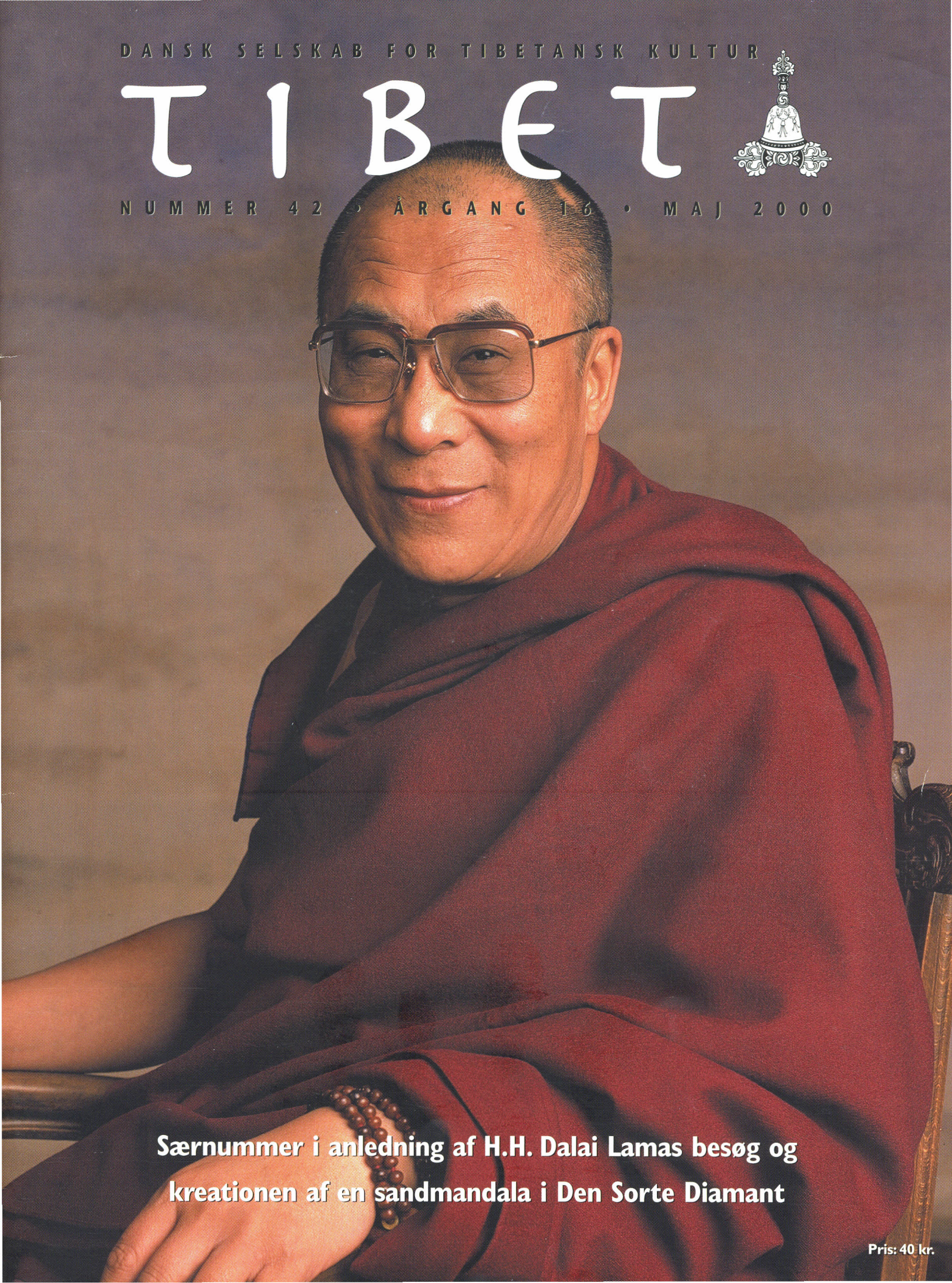

Særnummer i anledning af H.H. Dalai Lamas besøg og kreationen af en sandmandala i Den Sorte Diamant

Pris: 40 kr.

DANSK SELSKAB FOR TIBETANSK KULTUR

TIBET

NUMMER 42 • ÅRGANG 16 • MAJ 2000

SEKRETARIATET

Ryesgade 90 A, 2100 København Ø, Telefon 35 26 79 26, tibet.dstk@get2net.dk
Åbent: onsdag mellem 17.15-19.15, torsdag mellem 10.00-12.00, www.tibet.dk/dstk

TIBET-HJÆLP

Ryesgade 90 A, 2100 København Ø, Telefon 35 26 79 26, Giro 9 67 08 90
Åbent: onsdag mellem 17.15-19.15, torsdag mellem 10.00-12.00

BIDRAG TIL BLADET

Modtages gerne. Venligst send det til vores kontor i Ryesgade 90 A, 2100 København Ø. Bidrag skal være maskinskrevet eller helst på diskette. Hvis du sender en diskette bedes du vedlægge et print af indholdet og skrive hvilket program du har brugt.

KONTINGENT

Kr. 150,- for enkelt medlemskab. Kr. 200,- for to medlemskaber fra samme husstand (par/familiemedlemskaber). Kontingentet betaler bl.a. for tryk og forsendelse af "Tibet". Giro 3 42 87 88.

§ SKATTEFRADRAG/TIBET-HJÆLP

Ifølge ligningslovens paragraf 8A kan du som sponsor fratrække dine sponsorbidrag og andre gaver, der overstiger 500 kr. pr. år. Dog kan du maksimalt fratrække kr. 5.000,- pr. år.

ANNONCERING I "TIBET"

Annoncører kan levere færdigt materiale. Kontakt redaktionen for mere information om pris og opsætning. Bestyrelsen forbeholder sig ret til at afvise annoncer, og der lægges vægt på, at annoncers indhold har relation til bladets indhold og ikke er i konflikt med selskabets virke.

BESTYRELSE

Tarab Tulku, Berit Faber, Flemming Faber, Michael Nybrandt, Laura Airaksinen, Keld Tejnbo og Anne-Sophie Bernstorff.

REDAKTION

Anne-Sophie Bernstorff.

Layout: sit·art / Morten Baadsgaard
Forsidefoto: H.H. 14. Dalai Lama, fotograferet af Jan Faul
Tryk: K. Larsen & Søn A/S

ISSN: 1397-9248

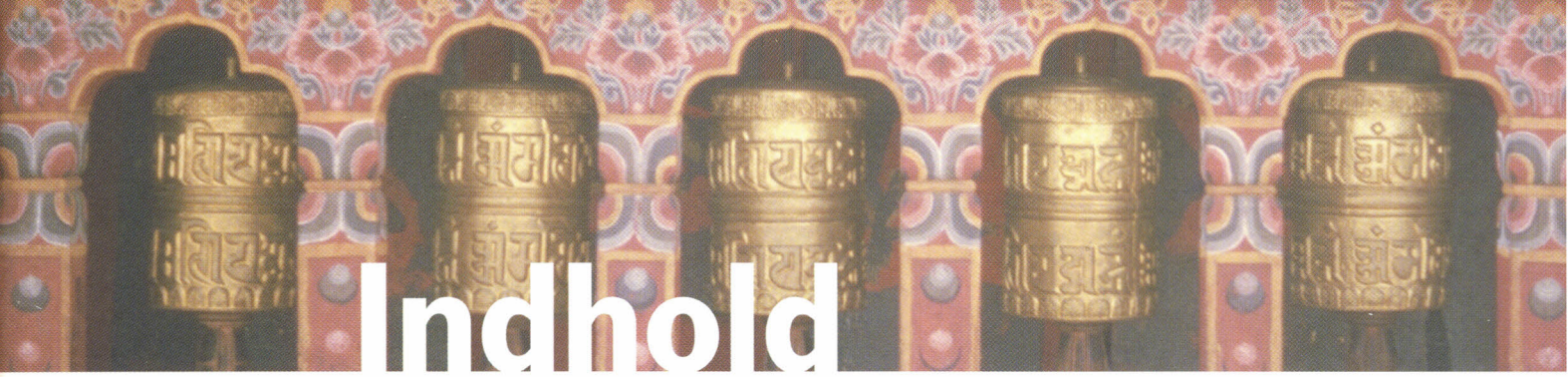

Indhold

Dalai Lama læser evangelierne 5

Elsk jeres fjender 6

Dalai Lama institutionens oprettelse 12

Sandmandala i Den Sorte Diamant 23

Frihed i landflygtighed 24

Sandmandala 34

Et tibetansk kloster i eksil 40

Dragens år 46

Jubilæmsforestilling 51

Nu kan Dansk Selskab for Tibetansk Kultur
også træffes på nettet og via e-mail
Hvis du vil modtage hurtige nyheder og
information fra selskabet, så tilmeld dig
mailing-listen ved at sende en mail til:
tibet.dstk@get2net.dk og mrk. »mailing-liste«

tibet.dstk@get2net.dk
http://www.tibet.dk/dstk
ny websiteadresse fra engang i maj:
http://www.tibethelp.dk

I anledning af H.H. Dalai Lamas besøg i København den 18.-21. maj 2000, og kreationen af en sandmandala af fire munke fra Drepung klosteret i Den Sorte Diamant den 20.-29. maj udgiver Dansk Selskab for Tibetansk Kultur et særnummer af medlemsbladet Tibet med fokus på Dalai Lama og munkene fra Drepung klosteret.

Dalai Lama blev for 60 år siden fundet og genkendt som den 14. Dalai Lama i Tibet og for 50 år siden i en alder af 15 år blev han indsat som regeringchef for Tibet. I et uddrag af hans biografi »Frihed i landflygtighed« beskriver han selv disse to store begivenheder i sit liv. Mange vesterlændinge har jo undret sig over denne tibetanske tradition som udnævnelsen af reinkarnationer er og ikke mange kender til den historiske baggrund. Det vil vi her råde bod på med en artikel om Dalai Lama institutionen. Samtidig har vi ønsket at vise, hvordan Dalai Lamas virke i dag adskiller sig fra hans tidligere reinkarnationers, bl.a ved hans store rejseaktivitet og hans mange bøger, som også retter sig mod en læserskare uden for Tibet. En af disse bøger er »The Good Heart«. At en Dalai Lama ville sidde overfor en kristen menighed og fortolke det kristne evangelie, var der nok ikke mange tibetanere, som kunne forestille sig før 1950. Bogen som er blevet oversat til dansk med titlen »Dalai Lama læser evangelierne« er et levende eksempel på, hvordan Dalai Lama med sin buddhistiske baggrund, kan nærme sig udøvere af andre religiøse retninger med respekt og tolerance.

Dalai Lama påpeger også at verdens religioner er forskellige, selv om de alle ønsker at hjælpe individer til at blive bedre mennesker.

Sandmandalaen, som bliver kreeret i Den Sorte Diamant, er et billede af hvor forskellige udtryk verdens religioners har. Hvis man dykker ned i sandmandalaens symbolik, udfolder hele buddhismen sig for ens øjne. Artiklen »Sandmandalen« udreder en del af denne symbolik og giver os ad en anden vej en større forståelse for buddhismen.

Det er munke fra Drepung klosteret i Karnataka i Sydindien, som bruger mere end 8 dage på at kreere en sandmandala. Drepung er i modsætning til de fleste andre klostre et universitetskloster, hvor man efter op til 30 års studier kan erhverve sig de højeste grader inden for buddhismen. Artiklen om Drepung beskriver livet indenfor murene. I et senere blad vil vi bringe en artiklen om universitetsstudierne i disse klostre.

Vi håber, at vores læsere vil være glade for dette supplement til Dalai Lamas besøg og til munkenes arbejde i Den Sorte Diamant.

Dansk Selskab for Tibetansk Kultur

Dalai Lama læser evangelierne

Når Dalai Lama kommer til Danmark den 18. maj 2000, udgiver Borgens forlag en oversættelse af Dalai Lamas bog »The Good Heart« – på dansk »Dalai Lama læser evangelierne«. Vi bringer her kapitelet »Elsk jeres fjender«, samt en introduktion til bogen af oversætteren Hanne Kizach.

Benediktineren John Maine (1926-1982) mødte Hans Hellighed Dalai Lama for første gang i 1980 i anledning af et tværreligiøst arrangement i Montreals Domkirke.

John Maine var på det tidspunkt af Montreals ærkebiskop blev anmodet om midt i byen at grundlægge et benediktinsk klosterfællesskab baseret på en kristen meditationspraksis, der går helt tilbage til Ørkenfædrene.

Hans Hellighed besøgte dette klosterfællesskab, og han og John Maine talte længe sammen om, hvor vigtigt det er, at de forskellige spirituelle traditioner arbejder sammen for at fred og visdom kan få en plads i den moderne verden.

Det var derfor naturligt at John Maines nu verdensomspændende netværk World Community for Christian meditation, der hvert år afholder seminarer om spirituelle emner, anmodede Hans Hellighed Dalai Lama om at lede et sådant seminar og for første gang kommentere udvalgte evangelietekster.

Dalai Lama sagde straks ja til invitationen, og den efterfølgende tekst er fra seminaret, der blev til bogen »The Good Heart« som nu er oversat til dansk og udkommer på Borgens Forlag i maj med titlen »Dalai Lama læser evangelierne«.

Hans Hellighed blev præsenteret for otte udvalgte evangelieafsnit og fik at vide, at seminardeltagerne for de flestes vedkommende var engelsktalende og praktiserede kristen stille meditation.

Fra første færd indrømmede Dalai Lama åbent, at han ikke var fortrolig med teksterne, men forsikrede tilhørerne om, at han med sin evangelielæsning ikke havde til hensigt at så tvivl i de kristnes sind om deres tro og hverve nye proselytter til buddhismen. Han rådede gentagne gange folk til at uddybe deres forståelse og værdsættelse af egne traditioner og påpegede, at menneskers opfattelsesevne og kulturer var alt for forskellige til at retfærdiggøre en enkelt »vej« til sandheden. Han afviste blidt, men bestemt flere gange antydninger af, at buddhisme og kristendom var forskellige udtryk for den samme basale tro.

Kontakten mellem tilhørerne og Dalai Lama skulle vise sig at blive mere end hjertelig. Og den nænsomhed og respekt Hans Hellighed udviste for de kristne hellige tekster, parret med den store viden og spirituelle indsigt han uforbeholdent stillede til rådighed for læsningen af teksterne, gav tilhørerne en uforglemmelig oplevelse og åbnede deres hjerter for evangelierne på en helt ny måde. Mange udtrykte spontant, at det var som hørte de ordene for første gang.

Hans Hellighed Dalai Lamas læsning af evangelieteksterne er – ud over at være et fremragende eksempel på en tværreligiøs dialog – en historisk set enestående begivenhed, for det er første gang et religiøst overhoved har bøjet sig over en anden religiøs traditions hellige tekster. Vi kan jo blot forestille os den effekt, det ville have, hvis for eksempel paven, nænsomt, respektfuldt og vidende, kommenterede sutraerne.

Måske læsningen af dette kapitel om medfølelse kan give læserne en tilsvarende oplevelse som John Maine-seminarets deltagere fik, og som sådan være en god optakt til Hans Hellighed Dalai Lamas besøg i København til maj.

Hanne Kizach

Dalai Lama læser evangelierne
Et buddhistisk syn på Jesu lære
Pris kr. 229
Oversat af Hanne Kizach
Udgivet af Borgens Forlag
Udkommer den 18. maj 2000

Elsk jeres fjender

Matthæus 5:38-48

Om morgenen indfandt Hans Hellighed sig præcist og genoptog opgaven med at kommentere en passage fra Matthæusevangeliet efter nogle få korte indledende bemærkninger. Under hele seminaret understregede han, at hans hensigt ikke var at omvende de tilstedeværende kristne til buddhister, men at fremlægge en buddhistmunks syn på evangelieteksterne.

Eftersom dialogen er organiseret af World Community for Christian Meditation og fordi hovedparten af tilhørerne her er praktiserende kristne, der er alvorligt søgende og troende, så retter min fremstilling sig primært til dem. Følgelig vil jeg forsøge at forklare de buddhistiske teknikker eller metoder, der kan anvendes af kristne praktiserende, uden at de behøver at blive draget ind i den bagvedliggende buddhistiske filosofi. Nogle af de dybere metafysiske forskelle mellem de to traditioner fremkommer muligvis i paneldiskussionerne.

Min hovedbekymring er følgende: Hvordan kan jeg hjælpe eller tjene de kristne praktiserende? Det sidste jeg ønsker at gøre er at så tvivl og skepsis i deres sind. Som allerede nævnt, er det min faste overbevisning, at mangfoldigheden af religiøse traditioner i dag har værdi og betydning. Ifølge min erfaring stiller alle store religiøse traditioner et fælles sprog og budskab til rådighed, hvorpå vi kan skabe ægte forståelse.

I almindelighed foretrækker jeg, at folk fortsat følger deres egen kulturs religion og arv. De enkelte er naturligvis i deres gode ret til at skifte religion, hvis de føler, at den nye tro er mere virkningsfuld eller passer bedre til deres spirituelle behov. Men stort set er det bedre at opleve værdien af ens egen religiøse tradition. Her er et eksempel på den slags vanskeligheder, der kan opstå ved religionsskift. I en tibetansk familie i tresserne var faderen netop afgået ved døden, og moderen opsøgte mig så kort efter. Hun fortalte, at hvad dette liv angik var hun kristen, men med hensyn til det næste var der for hende ingen anden mulighed end buddhismen. Hvor indviklet! Hvis man er kristen, er det bedre at udvikle sig spirituelt inden for den religion og blive en god og ægte kristen. Hvis man er buddhist, så vær en ægte buddhist. Ikke halvt det ene og halvt det andet! Det kan kun skabe forvirring i sindet.

Inden jeg kommenterer teksten, vil jeg gerne sige noget om meditation. Det tibetanske ord for meditation er gom, der betyder udvikling af en bestandig fortrolighed med en bestemt øvelse eller en bestemt genstand. Processen med fortroliggørelse er nøglebegrebet; for i takt med at fortroligheden med det udvalgte objekt øges, sker der en højnelse eller udvikling af sindet. Følgelig er det kun ved en stadig anvendelse af meditative teknikker og træning af sindet, at man kan forvente at opnå en indre forvandling eller en disciplinering af sindet. I den tibetanske tradition er der stort set to grundlæggende former for meditation. Den ene anvender en vis grad af analyse og tænkning og kaldes kontemplativ eller analytisk meditation. Den anden er mere fordybende og fokuserende og kaldes udelt rettet eller hvilende meditation.

Lad os som eksempel tage meditation på kærlighed og medfølelse i en kristen sammenhæng. I sit analytiske aspekt ville meditationen holde sig inden for bestemte tankebaner som de følgende: for virkeligt at elske Gud, må man give udtryk for kærligheden ved at elske sine medmennesker oprigtigt, ved at elske sin næste. Man kunne også reflektere over Jesu Kristi liv og eksempel, hvordan han levede, hvordan han virkede til gavn for andre sansende væsener, og hvordan hans handlinger var udtryk for medfølelse. Den form for tankeproces udgør det analytiske aspekt af meditation på medfølelse. Man kunne tilsvarende meditere på tålmodighed og tolerance.

Disse overvejelser bevirker, at man udvikler en dyb overbevisning om at medfølelse og tolerance er vigtige og værdifulde. Så snart man når til et bestemt punkt, hvor man føler sig fuldstændigt overbevist om værdien og nødvendigheden af medfølelse og tolerance, oplever man en følelse af at blive berørt, en følelse af at blive forvandlet indefra. På det trin, skal man rette sindet udelt mod den overbevisning uden at anvende yderligere analyse. Sindet skal bevare ligevægten i den udelte rettethed; det er det fordybende eller hvilende aspekt af meditation eller medfølelse. Derfor kan man benytte begge meditationsformer i den samme meditation.

Hvorfor er vi, ved anvendelse af den slags meditationsteknikker, ikke blot i stand til at udvikle, men også forstærke medfølelse? Det skyldes, at medfølelse er en følelsestype med udviklingsmuligheder. Stort set kan vi udpege to typer af følelser. Den ene er mere instinktiv og er ikke baseret på fornuft. Den anden følelsestype – som for eksempel medfølelse eller tolerance – er ikke så instinktiv, men har i stedet en solid basis eller forankring i fornuft og erfaring. Når man klart kan se de forskellige logiske begrundelser for at de skal udvikles, og man efterhånden overbevises om fordelene ved, at de udvikles, så bliver følelserne forstærket. Vi ser her en forening af hjerte og intellekt. Medfølelse repræsenterer følelsen, dvs. hjertet, og anvendelsen af den analytiske meditation inddrager intellektet. Når man altså har nået den meditative tilstand, hvor medfølelsen forstærkes, oplever man en særlig sammensmeltning af intellekt og hjerte.

Når man undersøger disse meditative tilstandes natur, viser der sig forskellige elementer i hver af dem. Man bliver måske involveret i for eksempel den analytiske proces at tænke, at vi alle er skabt af den samme Skaber, og derfor alle i sandhed er brødre og søstre. I så tilfælde rettes den analytiske subjektivitet mod den idé eller det begreb, man er ved at analysere. Men så snart man er nået til en tilstand af udelt rettethed – når man oplever den indre forvandling, medfølelsen inde i sig – så er der ikke længere et mediterende sind og et meditationsobjekt. I stedet antager sindet form af medfølelse.

Gentile da Fabriano: Vismændene fra Østerland

Det var de få indledende bemærkninger om meditation. Nu vil jeg læse fra evangelierne.

I har hørt, at der er sagt: 'Øje for øje, og tand for tand.' Men jeg siger jer, at I ikke må sætte jer til modværge mod den, der vil jer noget ondt. Men slår nogen dig på din højre kind, så vend også den anden til. Og vil nogen ved rettens hjælp tage din kjortel, så lad ham også få kappen. Og vil nogen tvinge dig til at følge ham én mil, så gå to mil med ham. Giv den, der beder dig; og vend ikke ryggen til den, der vil låne af dig.

[Matthæus 5:38-42]

At udøve tolerance og tålmodighed som det tilrådes i dette skriftsted minder i høj grad om den praksis i tolerance og tålmodighed som buddhismen generelt tilråder. Og det gælder især for Mahayana-buddhismen i henseende til bodhisattva-idealerne, hvor

Stående Buddha fra Sydøstasien

den, der lider overlast, opfordres til at reagere uvoldeligt og medfølende. I virkeligheden kunne man næsten sige, at disse passager kunne indføres i en buddhistisk tekst, uden at de ville blive genkendt som traditionelle kristne skrifter.

I har hørt, at der er sagt: 'Du skal elske din næste og hade din fjende.' Men jeg siger jer: Elsk jeres fjender og bed for dem, der forfølger jer, for at I må være jeres himmelske faders børn; for han lader sin sol stå op over onde og gode og lader det regne over retfærdige og uretfærdige. Hvis I kun elsker dem, der elsker jer, hvad løn kan I så vente? Det gør tolderne også. Og hvis I kun hilser på jeres brødre, hvad særligt gør I så? Det gør hedningerne også. Så vær da fuldkomne, som jeres himmelske fader er fuldkommen!

[Matthæus 5:43-48]

Det minder mig om en passage i en Mahayana-buddhistisk tekst kendt i Vesten som »Compendium of Practices«, hvori Shantideva spørger: Hvis man ikke udøver medfølelse over for sine fjender, hvem skal man så udøve den over for? Dermed menes, at selv dyr viser kærlighed, medfølelse og empati over for deres kære. Når vi påberåber os en spirituel praksis og en spirituel vej, så burde vi være i stand til at overgå dyrene.

Evangelieteksterne minder mig om nogle tanker i bogen »A Guide to the Bodhisattva's Way of Life«, hvor Shantideva slår fast, at det er vigtigt at udvikle den rette holdning til sin fjende. Hvis man kan fremelske den rette holdning, så er ens fjender de bedste lærere, fordi deres tilstedeværelse giver én lejlighed til at forstærke og udvikle tolerance, tålmodighed og forståelse. Ved at udvikle større tolerance og tålmodighed bliver det lettere at udvikle evnen til medfølelse og derved til næstekærlighed. Så selv for ens egen spirituelle praksis er fjender betydningsfulde. Analogien i evangeliet til solen, der ikke vælger, hvor den vil skinne, er meget vigtig. Solen skinner for alle og forskelsbehandler ikke. Det er et vidunderligt billede på barmhjertighed. Det giver et indtryk af dens upartiskhed og altfavnende natur.

Da jeg læste afsnittene, følte jeg, at evangeliet især lægger vægt på udøvelsen af tolerance og upartiske følelser over for alle sansende væsener. Efter min mening er det vigtigt, at man – for at udvikle sin evne til tolerance over for alle skabninger, og især over for en uven – som forhåndsbetingelse har en følelse af sindsligevægt for alle. At nogen siger til en, at man ikke skal være fjendtlig mod sin fjende eller, at man skal elske sin fjende, er ikke til-

strækkeligt til, at man ændrer sig. Det er helt naturligt for os alle at nære fjendtlighed mod dem, der skader os og at nære hengivenhed for dem, der elsker os. Det er en naturlig menneskelig følelse, og derfor behøver vi effektive teknikker til at hjælpe os til at ændre de medfødte forudindtagne følelser til en tilstand af større sindsligevægt.

Der findes bestemte teknikker til udvikling af denne sindsligevægt for alle sansende væsener. I buddhistisk sammenhæng kan man for eksempel henvise til begrebet genfødsel til støtte for udviklingen af sindsligevægt. Hvis vi skal tale om at udvikle sindsligevægt i en kristen sammenhæng, er det måske muligt at henvise til skabelsestanken og til at alle skabninger er lige, idet de alle er skabt af den samme Gud. På basis af den opfattelse kan man udvikle sindsligevægt. Lige inden vores morgenmeditation havde jeg en kort samtale med Fader Laurence. Han gjorde opmærksom på, at den kristne teologi indeholder en tro på, at alle mennesker er skabt i Guds billede – vi har alle del i en fælles guddommelig natur. Jeg synes, at det stærkt minder om buddhismens tanke om buddhanatur. På baggrund af overbevisningen at alle mennesker har del i den samme guddommelige natur, har vi et meget stærkt grundlag for, en meget kraftig årsag til at tro, at det er muligt for hver enkelt af os at udvikle en ægte følelse af sindsligevægt over for alle væsener.

Men det må på den anden side ikke få os til at opfatte sindsligevægt som et mål i sig selv. Ej heller må vi få følelsen af at kæmpe for at opnå en tilstand af total sløvhed, hvor vi hverken har følelser eller skiftende sinds-

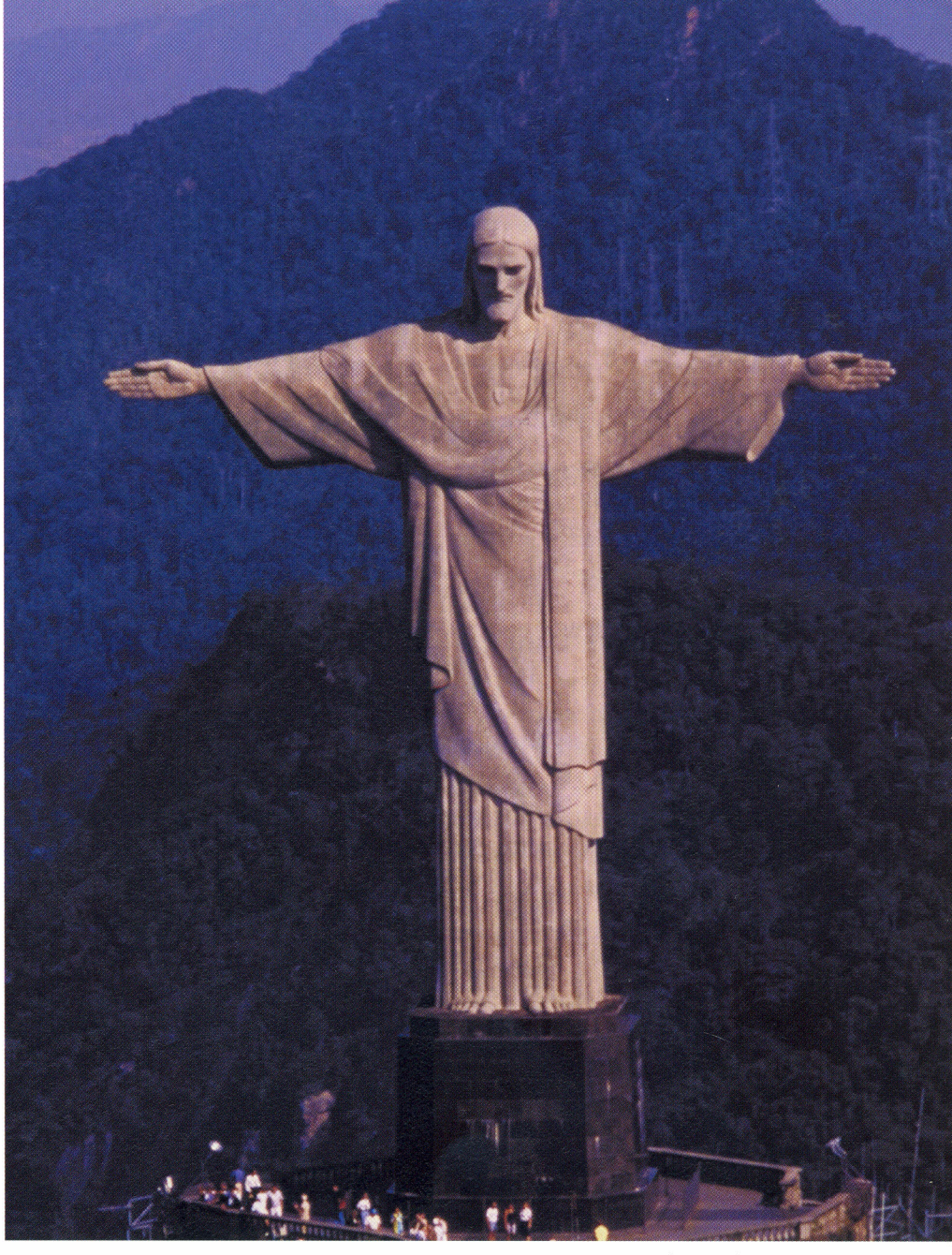

Jesusstatue fra Rio de Janeiro

stemninger over for såvel fjender som familie og venner. Det er ikke, hvad vi søger at opnå. Hvad vi stræber efter er først og fremmest et grundlag, et ryddet jordstykke, hvor vi kan plante andre tanker. Sindsligevægt er den jævnede mark, som vi først gør rede. Med den som udgangspunkt kan vi så reflektere over værdien af tolerance, tålmodighed, kærlighed og medfølelse over for alle. Vi kan også betragte ulemperne og det negative ved selvcentreret tænkning, skiftende sinds-

stemninger over for venner og fjender, og de negative aspekter ved forudindtagne følelser for andre væsener.

Det springende punkt er, hvordan man bruger den basale sindsligevægt. Det er vigtigt at koncentrere sig om de negative aspekter ved vrede og had som er de største forhindringer for at styrke evnen til medfølelse og tolerance. Man bør også reflektere over fortjeneste og fordele ved forstærket tolerance og tålmodighed. Dette kan gøres i en kristen sammenhæng, uden

at man nødvendigvis må ty til en tro på genfødsel. Hvis man for eksempel reflekterer over fortjeneste og fordele ved tolerance og tålmodighed, kan man bevæge sig i følgende tankebane: Gud har skabt mig som et individ og givet mig frihed til at handle på en måde, der er forenelig med og i overensstemmelse med Skaberens ønsker: at handle etisk, moralsk, og at leve som et etisk disciplineret og ansvarligt individ. Ved at føle og udøve tolerance og tålmodighed over for sine medmennesker opfylder man det ønske: man behager sin Skaber. Det er på en måde den bedste gave, det bedste offer, man kan give den guddommelige Skaber.

I buddhismen findes der et begreb, der kaldes praksisoffer (drupai chöpa): af alle de gaver man kan give til en som man tilbeder – såsom materielle gaver, lovprisningssange eller andre gaver – er det bedste offer det, at man lever et liv i overensstemmelse med den tilbedtes principper. Ved i en kristen sammenhæng at leve et etisk disciplineret liv, baseret på tolerance og tålmodighed, giver man på en måde sin Skaber et vidunderligt offer. Det er i en vis betydning meget mere effektivt end kun at have bøn som hovedpraksis. Hvis man beder, men ikke lever i overensstemmelse med bønnen, er det ikke til særlig gavn.

En af den tibetanske buddhismes store yogier, Milarepa, siger i en af sine sange om spirituelle erfaringer: »På materielle ofre er jeg fattig; jeg kan intet give. Men jeg har spirituel praksis i overmål at give.« Vi oplever sædvanligvis, at personer med et vældigt overskud af tålmodighed og tolerance har en bestemt ro og stilhed i deres liv. En sådan person er ikke blot lykkelig og følelsesmæssigt mere stabil, men ser også ud til at være sundere fysisk og mindre plaget af sygdom. En sådan person har en stærk vilje, en god appetit og sover den retfærdiges søvn. Det er alt sammen det gavnlige ved tolerance og tålmodighed, som vi kan opleve i hverdagen.

Det er en af mine faste overbevisninger, at den menneskelige natur grundlæggende hælder til medfølelse og hengivenhed. Den menneskelige grundnatur er blid, ikke aggressiv eller voldelig. Det går hånd i hånd med Fader Laurences udtalelse, at alle mennesker har del i den samme guddommelige natur. Jeg vil også hævde at ved undersøgelse af forholdet mellem sind, eller bevidsthed, og krop, viser det sig, at de sunde holdninger, følelser og sindsstemninger, såsom medfølelse, tolerance og tilgivelse, hænger nøje sammen med fysisk sundhed og velvære. De forstærker fysisk velvære, hvorimod negative eller usunde holdninger og følelser – vrede, had, forstyrrende sindstilstande – nedbryder fysisk sundhed. Jeg vil påstå, at sammenhængen viser at vores menneskelige grundnatur er tættere forbundet med de sunde holdninger og følelser.

Efter at man har reflekteret over det gavnlige ved tolerance og tålmodighed, og man føler sig overbevist om nødvendigheden af at udvikle og forstærke den i sig selv, bør man se på de forskellige arter og stadier af tålmodighed og tolerance. I buddhistiske tekster for eksempel beskrives der tre typer tolerance og tålmodighed. Den første er en tilstand af besluttet ligegyldighed – man kan tåle smerte eller lidelse, uden at blive overvældet af det. Det er første stadium. I den anden tilstand er man ikke blot i stand til at tåle lidelser, men man er også, om nødvendigt, rede til og endog villig til at påtage sig prøvelser, smerte og lidelse, der hører til den spirituelle vej. Det indebærer at man frivilligt underkaster sig prøvelser i en højere sags tjeneste. Den tredje art er en form for tålmodighed og tolerance, der udspringer af en dyb overbevisning om virkelighedens natur. I en kristen sammenhæng ville en sådan praksis være baseret på en fast overbevisning om og tro på Skabelsens mysterier. Skønt sondringen mellem tolerancens tre niveauer findes i buddhistiske tekster, kan de også overføres til en kristen sammenhæng. Det gælder især den anden type tolerance og tålmodighed – bevidst at påtage sig de prøvelser og lidelser, der følger med den spirituelle vej – hvad der bliver omtalt i den næste tekst: Saligprisningerne fra Matthæusevangeliet.

Rejse til Tibet

I sommeren 2001 tilbyder Grace Tours en unik og spændende rejse til Vesttibet med det hellige bjerg Mt. Kailas og det 1000 år gamle og glemte Guge-kongedømme. Rejsen varer 31 dage og er med dansk rejseleder.

Efter afrejse fra København har vi én dag i Kathmandu før vi flyver videre til Tibet. Her opholder vi os i Lhasa i nogle dage før vi i 4-hjulstrukne landcruisers kører vestpå mod den spændende by Gyantse, som før var kendt for sin uldhandel, og i dag er en charmerende by med et udpræget tibetansk islæt. Næste dags stop er Shigatsa, Tibets næststørste by og hjemsted for Panchen Lama og hans residens Tashilhunpo-klostret. Herfra går turen videre vestpå over det tibetanske højplateau, og en del af overnatningerne vil herfra være i telt. Med os har vi telte, soveunderlag, køkkentelt, toilettelt, kok og hjælpere. Hvor vi ikke sover i telte, bruger vi guesthouses af meget enkel standard. Turen går over nogle af de mest øde og barske områder i verden til Toling, hvor vi har et par dages ophold og hvor vi skal besøge ruinerne af det 1000 år gamle og glemte Guge kongedømme. Efter endnu en dags kørsel kommer vi frem til det hellige bjerg Mt. Kailas, som vi skal på en 3 dages vandretur rundt om. Med os på turen medbringer vi vores campinggrej + hjælpere, samt yakokser til at bære vores bagage. Ikke langt fra Mt. Kailas ligger den hellige sø Mansarovar, og et besøg til Chiu-klostret ovenfor søen giver os en pragtfuld udsigt. Derpå går turen, med et par afstikkere, nedad mod den nepalisiske grænse og Kathmandu, hvor rejsen slutter.

Afrejse: 27. juni – 26. juli 2001

Grace Tours
Sankt Peders Stræde 28 • 1453 København K
Tlf: 33 117 117 • Fax: 33 131 141 • E-mail:
mail@gracetours.com • www.gracetours.com

Dalai Lama institutionens oprettelse

En beskrivelse af historiske, kulturelle og religiøse aspekter

Pernille Fogh (stud. mag. i religionshistorie)

Den nuværende Dalai Lama, Tenzin Gyatso (født 1935), er den 14. person i serien eller linjen af reinkarnerede Dalai Lamaer, der ifølge den tibetanske kronologi blev indledt med den første Dalai Lama, Gedun Drupa, helt tilbage i 1391. Den 14. Dalai Lama anerkendes af langt de fleste tibetanere som deres øverste leder, både hvad angår religiøse og politiske anliggender, og han er elsket og beundret for denne rolle. Men han er også kendt i store dele af verden, både som tibetanernes politiske advokat og forhandlingsleder, som højtstående buddhistisk lama, der giver belæringer og indvielser til meditationer, og ikke mindst som talsmand og repræsentant for så universelle og betydningsfulde emner som mellemmenneskelig fred (ikke-vold) og medfølelse. Fotografiet af hans ansigt med de smilende og fredfyldte øjne er blevet et transkulturelt symbol på kærlighed og medfølelse.

Det er meget interessant at betragte den 14. Dalai Lamas liv og aktiviteter i lyset af hele Dalai Lama-institutionens historiske og kulturelle baggrund i Tibet fra det 14. århundrede og frem. Der har været 13 Dalai Lamaer før Tenzin Gyatso, men ingen har haft så altomfattende og verdensomspændende aktiviteter, som den nuværende. Og selv om alle Dalai Lamaer betragtes som den samme »bevidsthedsstrøm«, har de hver deres historie, med forskellige roller og indflydelse i det tibetanske samfund. Det var f.eks. først den 5. Dalai Lama, der i det 17. århundrede fik tildelt rollen som tibetanernes religiøse og politiske overhoved, hvilket i øvrigt skete efter mongolsk intervention i en intern tibetansk magtkamp. Der er mange faktorer, religiøse såvel som politiske, der har haft en afgørende indflydelse på den 14. Dalai Lamas nuværende position og betydning, og i denne artikel vil jeg redegøre for nogle af de vigtigste. Det vil primært dreje sig om selve Dalai Lama-institutionens etablering i det 14.-15. århundrede og dens tidligste udvikling frem til det 17. århundrede. Derudover vil der være en religionshistorisk beskrivelse af baggrunden for Dalai Lamas religiøse rolle, primært af hans status som både en bodhisattva og en fysisk manifestation af Avalokiteshvara, på tibetansk kaldet Chenrezig.

Gelug-ordenens grundlæggelse og tidligste udvikling

Buddhismen kom til Tibet fra Indien og de omliggende lande i det 7. århundrede og frem – inden da havde befolkningen haft andre religiøse traditioner, som tibetanerne nu samlet kalder for bön. Buddhismen integrerede mange elementer fra bön-religionen og fik dermed sin helt egen tibetanske karakter. I det 11. århundrede var den tibetanske buddhisme fast etableret som den dominerende religion blandt befolkningen på den tibe-

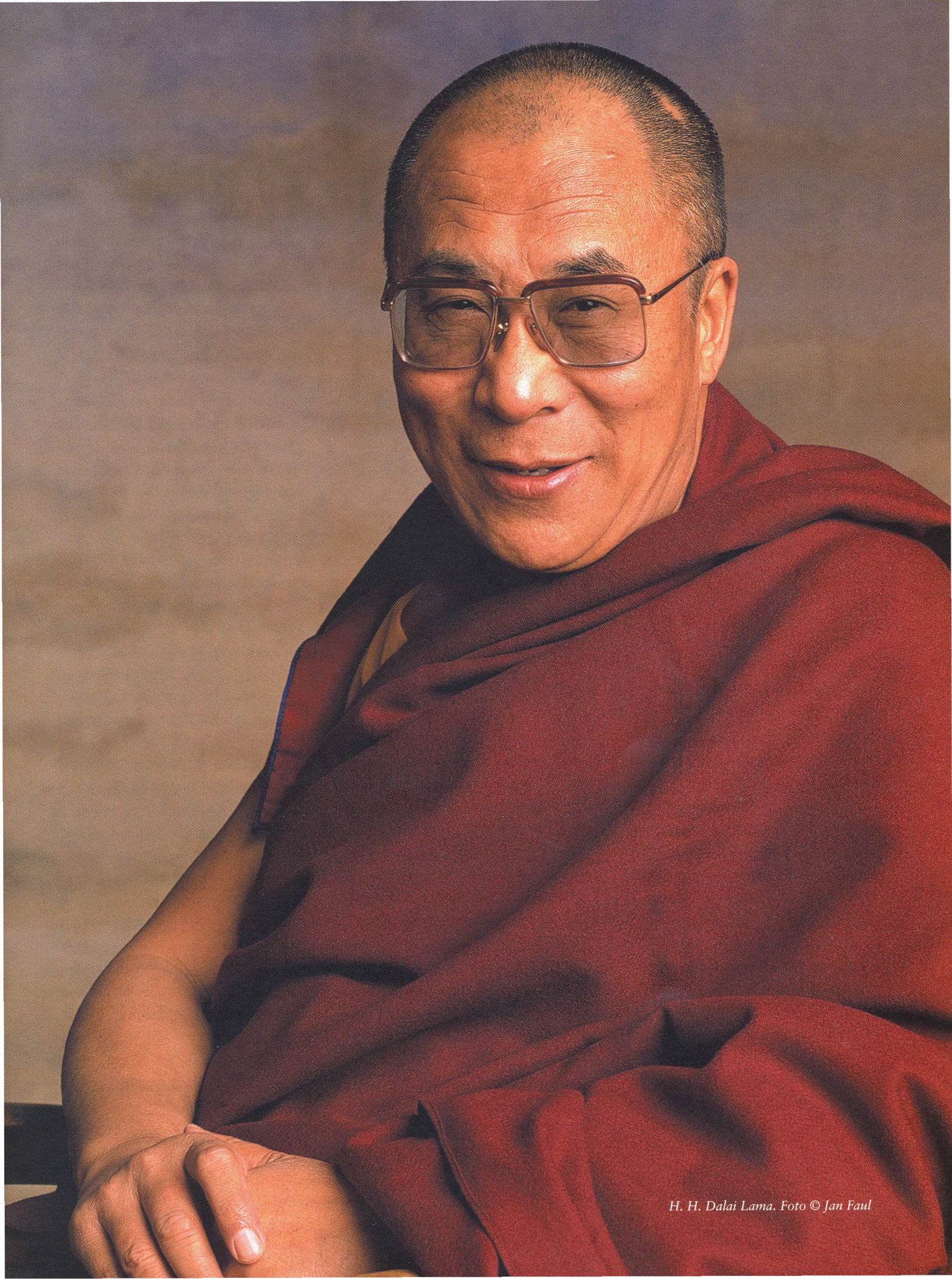

H. H. Dalai Lama. Foto © Jan Faul

Tsongkhapa, gelug-ordenens grundlægger. vist med håndstillingen (mudra), der udtrykker den sande forståelse af læren (dharma)

tanske højslette, og en omfattende klostertradition tog sin begyndelse. Den tibetanske buddhisme organiserede sig ligeledes i flere hovedskoler (også kaldet »ordener« eller »linjer«), hvoraf de vigtigste er: nyingma, sakya, kadjy og gelug, som hver især er inddelt i flere underskoler. Dalai Lama tilhører gelug-skolen, og hele Dalai Lama-institutionens oprettelse er tæt knyttet til selve grundlæggelsen af denne skole i det 15. århundrede.

Grundlæggeren Tsongkhapa

Gelug-skolen blev grundlagt af en flittig munk med en stor åndelig begavelse og organisatorisk fremsynethed, Tsongkhapa (1357-1419). I 1403 grundlagde Tsonkhapa sin egen orden og i 1409 etablerede han et kloster, Ganden, nær Lhasa. Ordenen blev kendt både som gelug-ordenen og som »gulhuerne«, idet ordenens munke bar gule huer ved de religiøse ceremonier, i modsætning til de andre ordener, som bar røde.

Tsongkhapa ønskede at reformere klostersamfundene, og det gjorde han ved at lægge stor vægt på en striks disciplin, både angående munkenes leveregler og den buddhistiske praksis. I de andre buddhistiske ordener var det f.eks. tilladt munke at gifte sig, og dermed have et familieliv samtidig med et klosterliv, at drikke alkohol og at udføre tantrisk praksis sammen med en kvindelig partner. Tsongkhapa tog stærkt afstand fra disse regler, som han mente var i modstrid med den ægte buddhisme, og han krævede et liv i cølibat af sine disciple. Ordenens navn, gelug, kan oversættes til »dydig« og henviser netop til Tsongkhapa og hans disciples strenge disciplin.

Politisk dydig

Men Tsongkhapa var også »dydig« på anden vis, idet han tog kraftigt afstand fra al sammenblanding af religiøse og verdslige interesser. En sådan interesseblanding karakteriserede i høj grad de øvrige buddhistiske ordener, især sakya og kadjy.

Efter buddhismens konsolidering i Tibet i det 11.-12.- århundrede, voksede klostersamfundenes magt. De ledende munke deltog efterhånden i de politiske og økonomiske beslutningsprocesser, på linje med de tidligere enerådende magthavere, de store adelsfamilier. Dette betød samtidig, at der opstod bitre og til tider blodige kampe om den politiske magt blandt de forskellige ordener, som hver især blev støttet økonomisk og socialt af særlige adelsfamilier, og ofte også af en velhavende mongolsk fyrste.

I det 13. århundrede havde sakya-ordenen en særlig politisk magt. Tibet blev i 1247 en vasalstat under det mongolske rige, som var samlet af Djengis Khan, og sakya-ordenens øverste lama blev af den mongolske fyrste, Godan, udnævnt til at være hans repræsentant i Tibet. Denne politiske alliance gav sakya-ordenen gode vilkår, økonomisk såvel som politisk, hvilket gav anledning til misundelse fra især kadjy-ordenen, og deraf fulgte indenrigspolitiske magtkampe.

Kadjy-ordenen overtog imidlertid

den politiske magt i det 14. århundrede, hvor de mongolske fyrster favoriserede denne orden fremfor sakya. Det mongolske herredømme over Tibet ophørte i 1368, da Yuan-dynastiet faldt – Yuan-dynastiet blev udråbt i 1270 af Khubilai Khan som et nyt kinesisk dynasti. Forinden var det lykkedes en kadjy-munk ved navn Djangchub Gyaltsen (1302-73) at vinde herredømmet over store dele af Tibet, og i 1358 blev han udnævnt til konge. Changchub Gyaltsen kom fra phagmogru-linjen, en underskole inden for kadjy, og phagmogru-styret varede frem til 1434, hvor det faldt på grund af intriger blandt de mange mulige kandidater til posten som »lama-konge«.

Tsongkhapa og hans nydannede orden deltog ikke i disse indenrigspolitiske magtkampe, og dermed fremstod gelug som ukompromitteret og »ren«. Den nye orden appellerede da også til mange tibetanere, og allerede i Tsongkhapas levetid steg antallet af munke og lægtilhængere markant.

Den 5. Dalai Lama vist med håndstillingen der udtrykker udbredelse af læren under meditation

Tsongkhapas lære

Tsongkhapa lagde stor vægt på et religiøst liv som ordineret munk, og hans lære henvendte sig derfor primært til klostertraditionen inden for den tibetanske buddhisme. Han betonede især mahayana-tradition inden for den indiske buddhisme, men derudover inkorporerede han også tanker og belæringer fra tibetanske lærde fra før hans egen tid. Tsongkhapas indfaldsvinkel til buddhismen er mere intellektuel og skolastisk end de andre buddhistiske retninger, og hans meditationspraksis er karakteriseret ved at være en trinvis tilnærmelse til den højeste erkendelse, modsat den tantriske, direkte vej.

Tsongkhapa afviste ikke den tantriske praksis, men han anså den for at være esoterisk og farlig, og derfor er det altid nødvendigt at indlede med en lang intellektuel forberedelse, gennem intense studier af sutra-tekster (mahayana-buddhismens tekster). Tsongkhapa skrev en del bøger, både om sin egen lære og kommentarer til indisk-buddhistiske tekster. De to vigtigste er »Introduktion til den trinvise vej« (Lam-rim chenpo) og »Introduktion til den tantriske vej« (Ngag-rim chenmo). Den nuværende Dalai Lama følger i store træk Tsongkhapas lære.

Den store Bøn

Tsongkhapa bidrog også til tibetanernes religiøse liv med et kollektivt ritual, idet han i 1408 etablerede en årligt tilbagevendende ceremoni, kaldet »Den store Bøn« (Mönlam). Ceremonien blev etableret i forlængelse af den tibetanske nytårsfest, som blev afholdt ved det store Jokhang-tempel i Lhasa. Under »en store Bøn« samledes et stort antal gelug-munke i bøn foran Jowo Rinpoche, som er Tibets helligste Buddha-statue, med et ønske om at forøge folkets kollektive fortjeneste og at sprede Buddhas lære i alle retninger til gavn for alle levende væsener. Derudover blev der udført offentlige debatter mellem dygtige lamaer i emner som buddhistisk filosofi, logik og etik.

Den tusind-armede Chenrezig, der repræsenterer al menneskelig medfølelse og kærlighed. Chenrezig afbildes også med blot fire arme

Gelug-ordenen konsolideres

I Tsongkhapas levetid blev yderligere to store gelug-klostre grundlagt af to disciple. Drepung blev grundlagt i 1416 nær Lhasa, med økonomisk støtte fra det føromtalte phagmogru-styre, og Sera blev grundlagt i 1419, ligeledes nær Lhasa. De tre gelug-klostre, Ganden, Drepung og Sera, voksede i løbet af de næste par århundreder til at være de største i Tibet. De fungerede som store universiteter, hvor munke kunne få den højeste akademiske uddannelse inden for den tibetanske buddhisme.

Men etableringen af disse tre store institutioner havde også en politisk effekt, idet de med tiden også blev et stærkt politisk centrum for gelug-ordenen, som ikke forblev politisk »dydig« i det lange løb. Phagmogru-styret støttede generelt den nye orden, trods sin tilknytning til kadjy, og gelug-ordenen blev hurtigt en særdeles dominerende magtfaktor i provinsen med Lhasa som hovedstad. En stor og central underafdeling af kadjy-linjen, karma kadjy linjen havde sit magtcentrum tæt på Lhasa, i byen Shigatse i Tsang-provinsen. Denne konstellation skulle senere vise sig at give problemer.

Dalai Lama-institutionens etablering

Den mere præcise baggrund for etableringen af Dalai Lama-institutionen er tæt forbundet med indførelse af et nyt arveprincip for udnævnelse af den øverste leder af ordenen efter Tsongkhapa.

I Tsongkhapas levetid var han selv den selvskrevne leder af gelug-ordenen. Efter hans død blev de efterfølgende ledere af ordenen valgt ud blandt hans dygtigste disciple. Som den tredje leder af ordenen blev udnævnt en yngre discipel af Tsongkhapa, Gedun Drupa (1391-1475). Da hans efterfølger skulle findes, indførte man imidlertid et nyt princip, hvorefter denne skulle findes. Det gik ud på, at man fandt efterfølgeren som en reinkarnation (genfødsel) af ham selv. Ifølge gelug-skolen profeterede Gedun Drupa sin egen genkomst i en endeløs serie af reinkarnationer, som kaldes for en reinkarnationslinje og han står dermed som grundlæggeren af denne. Efter hans død blev hans efterfølger således fundet som en lille dreng, der blev betragtet som en genfødsel af Gedun Drupa selv.

Med indførelse af dette nye arveprincip blev grundstenen til Dalai-Lama-institutionen lagt, en institution, som i korthed kan defineres som »Gedun Drupas reinkarnationslinje, nu kendt som Dalai Lama-linjen«. Gedun Drupa var i sin samtid ikke kendt som Dalai Lama, den titel fik han først tildelt efter sin død. Som den formelle grundlægger af Dalai Lama-institutio-

nen, har han en særlig betydning inden for gelug-ordenen.

Den første Dalai Lama

Gedun Drupa blev født i Tsang-provinsen nær Sakya i 1391 i en fattig nomadefamilie. Ifølge en berømt legende var han allerede som nyfødt i besiddelse af en særlig hellighed. Legenden lyder kort som følger: den nat Gedun Drupa blev født, brød banditter ind i familiens hus. Familien flygtede, men uden at tage den nyfødte med. Da familien vente tilbage til teltet dagen efter, lå den lille dreng i et hjørne og ved hans side stod en mægtig sort ravn som vagt. I den tibetanske tradition er ravnen et symbol på Mahakala, Tibets vigtigste beskyttende guddom, som havde vogtet den lille dreng mod banditternes angreb.

Gedun Drupa studerede under Tsongkhapa, og han udviklede sig til at blive en stor lærd. I 1438 blev han udnævnt til øverste leder for gelug, og som sådan arbejdede han med stor energi og dygtighed på at konsolidere ordenen, bl.a. ved at udbygge dens hierarkiske struktur. Gedun Drupa etablerede derudover et stort kloster, Tashilungpo, i 1447 i Tsang-provinsen nær Shigatse. Klosteret lå på grænsen af det territorium, som tilhørte den magtfulde Rinpung-klan. Rinpung tilhørte karma kadjy linjen, og de var meget betænkelige ved gelug-ordenens udvidelse og stigende indflydelse. Tashilungpo var det første store kloster uden for provinsen, hvor Lhasa ligger. Gedun Drupa blev selv indsat som abbed for Tashilungpo, hvor han døde i 1475.

Den anden Dalai Lama

Den første genfødsel, Gedun Gyatso, blev født i 1475 nordvest for Shigatse. Han fortsatte arbejdet med at konsolidere gelug-ordenen samt udbrede Tsongkhapas lære til andre dele af Tibet end blot Lhasa-området. Som voksen etablerede han en særlig residens, som fik navnet Ganden Phodrang, »Glædens palads«. Denne residens blev for eftertiden hovedsæde for Gedun Drupas reinkarnationslinje – Dalai Lama-institutionen. Gedun Gyatso rejste meget rundt i landet, hvor han opnåede et stort renommé som buddhistisk lærd, og samtidig vandt han støtte og nye disciple til gelug-ordenen.

Hans rejser var dog også begrundet i politiske omstændigheder, idet gelug-ordenens voksende autoritet og udbredelse havde gjort forholdet til karma kadjy linjen og dens lægbeskyttere meget anspændt, og det var vanskeligt for Gedun Gyatso at opholde sig i Lhasa. I 1498 lykkedes det ligefrem Tsang-provinsens fyrste – som støttede karma kadjy – at vinde herredømmet over Lhasa, og det blev forbudt gelug-munke at udføre og deltage i den »Den store Bøn«. Angrebet kom efter gelug-administrationen havde forbudt etableringen af et kadjy-kloster i Lhasa, og efter et tidligere etableret kadjy-kloster uden for byen blev totalt ødelagt af gelug-munke. Forbudet blev ophævet i 1517, hvor Tsang-styret blev erstattet af en fyrste, der var mere venligt stemt over for gelug-ordenen.

Den tredje Dalai Lama,

Den anden reinkarnation, Sonam Gyatso, blev født i 1553 i Khangser vest for Lhasa. Han viste sig at være særdeles begavet, og hans indflydelse skulle nå langt ud over Lhasa-området. Han var ligeledes en dygtig leder og havde gode diplomatiske evner, takket være en usekterisk holdning og et charmerende væsen. Han blev derfor ofte brugt til at løse de mange sekteriske konflikter, der hærgede landet i de år.

Siden det 13. århundrede var der i Tibet en tradition for, at landets højtstående lamaer dannede relationer med militære og økonomisk stærke mongolske fyrster, på tibetansk kaldes disse relationer for chö-yön-relationer. Sonam Gyatso mødtes med den mongolske fyrste Altan Khan i 1578 på dennes invitation for at etablere en sådan relation. Altan Khan konverterede til buddhismen, og Sonam Gyatso blev hans personlige lama, hvorimod den mongolske fyrste gav økonomisk og militært/politisk støtte til gelug-ordenen. Ved dette møde blev der udvekslet titler: Altan Khan modtog titlen »religiøs konge«, mens Sonam Gyatso modtog den mongolske titel »dalai lama«. Sonam Gyatso besluttede, at denne titel retrospektivt skulle tildeles hans forgængere og tidligere reinkarnationer, og dermed blev Gedun Drupa den første Dalai Lama, og han selv blev den tredje Dalai Lama.

Sonam Gyatso forblev i Mongoliet i en længere periode, hvor han spillede en stor rolle i omvendelsen af den mongolske befolkning fra naturreligion til buddhisme – hvilket ikke altid skete helt frivilligt. Derudover rejste han til det østlige Tibet (Kham), et område, som var under stærk indflydelse af kadjy-linjen, hvor han etablerede et stort gelug-kloster. Ligeledes etablerede han et gelug-kloster i Amdo, ved Tsongkhapas fødested.

Sonam Gyatso døde i 1588 på sin rejse hjem til Tibet. Som hans reinkar-

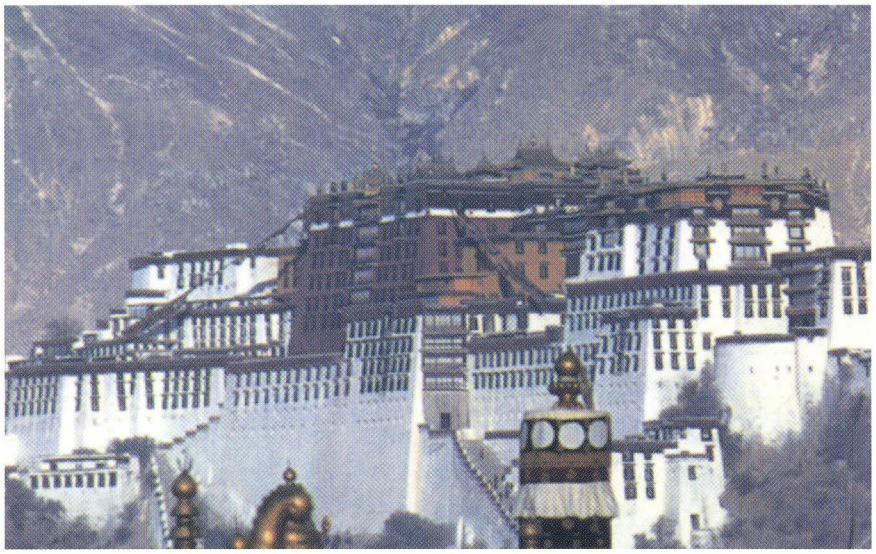

Potala, Dalai Lamaernes residens i Lhasa indtil den kinesiske revolution i 1949-50

nation blev fundet to konkurrerende drengebørn, ét i Tibet og ét i Mongoliet, som var Altan Khans barnebarn. Det endelige valg faldt på sidstnævnte, som dermed blev den første og hidtil eneste ikke-tibetanske Dalai Lama.

Titlen »dalai lama«

Oprindelsen til det navn, hvorunder institutionen er kendt i dag, går altså tilbage til mødet mellem Sonam Gyatso og den mongolske Altan Khan i 1578. »Dalai« betyder egentlig blot »ocean«, men det refererer til Sonams visdom, der var dyb som havet. Ordet »lama« er en titel, som tibetanerne bruger til højtstående buddhistiske lærde. Den samlede titel, Dalai Lama, har dermed betydningen »højtstående religiøs lærer, hvis visdom er dyb som oceanet« – meget smukt!

Hvad angår den sociale betydning af titlen, skal den forstås ud fra datidens tibetanske (asiatiske) omgangsformer og sædvane, som var præget af formaliteter samt af et ideal om høflighed både i tale og handling. Når notabiliteter mødtes, var det almindeligt at afholde ceremonier, hvor ikke blot gaver, men også titler blev udvekslet, som udtryk for respekt og en markering af (indbyrdes) status.

Dalai Lama får direkte politisk magt

Den fjerde Dalai døde allerede som 28-årig og nåede ikke at få nogen vigtig betydning, hverken for gelug-ordenen – ud over at fastholde og styrke båndet til den mongolske fyrstefamilie – eller for det tibetanske samfund som helhed. Det gjorde derimod den 5. Dalai Lama, Ngawang Losang Gyatso, (1617-1682), også kaldet »Den store Femte«.

Da Ngawang Losang Gyatso blev født i 1617, var Centraltibet stadig præget af blodige fejder mellem de to ærkefjender, karma kadjy og gelug. Hans udnævnelse som Dalai Lama blev holdt hemmeligt i flere år, da en magtfuld og hævngerrig Tsang-hersker i de år havde en vis kontrol over gelug-ordenen, hvilket havde den konsekvens, at det blev forbudt at lede efter den nye Dalai Lama. Først i 1622 blev forholdene lettere for gelug-ordenen, takket være mongolsk intervention i konflikten, og den nu 5-årige Dalai Lama blev formelt indsat på sin trone.

Konflikten blussede dog op igen senere, og i 1642 indtog Dalai Lamas nye beskytter, Gushri Khan, Shigatse og fængslede områdets hersker. Gushri Khan indsatte derefter Dalai Lama som enehersker over Tibet. Gelug-ordenen har siden denne mongolske indgriben været den mest dominerende og magtfulde orden i Tibet, og Dalai Lama har haft status som både landets politiske og religiøse overhoved. De tibetanske kilder giver ikke et entydigt billede af den 5. Dalai Lamas rolle i denne sag. Nogle beskriver ham som den person, der bad Gushri Khan om at gribe militært ind i konflikten. Andre kilder beskriver ham derimod som modstander af en militær aktion, der uden tvivl ville blive blodig, og mener, at det var Dalai Lamas ambitiøse og magtfulde rådgiver, der gennem list fik Gushri Khan til at gribe ind.

Den 5. Dalai Lama

Den 5. Dalai Lama var en stærk og effektiv leder, men havde samtidig en usekterisk holdning angående den buddhistiske praksis. Personligt var han især interesseret i nyingma-ordenens højeste buddhistiske praksis, Dzogchen, hvilket resulterede i, at visse former for nyingma-praksis blev indført i gelug-traditionen. Den 5. Dalai Lama begyndte byggeriet af et kæmpe palads i Lhasa, Potala, som skulle være Dalai Lamaernes residens, men det blev ikke færdigt inden hans død i 1682. Dalai Lamas død blev holdt hemmeligt i 15 år, da hans minister og personlige rådgiver bl.a. frygtede at byggeriet ville stoppe, hvis Dalai Lamas død blev kendt. Hemme-

ligholdelsen lod sig gøre, ved at hans rådgiver fortalte, at Dalai Lama havde trukket sig tilbage fra al offentlighed for fuldstændigt at hengive sig til sin buddhistiske praksis.

Opsummering af Dalai Lama-institutionens tidlige funktion

Den første Dalai Lama, Gedun Drupa, besad embedet som gelug-ordenens øverste leder, det gjorde de følgende Dalai Lamaer imidlertid ikke. Det embede blev tildelt abbeden for Gandenklosteret. Alligevel har Dalai Lama altid været gelug-ordenes mest betydningsfulde og indflydelsesrige lama, lige fra institutionens oprettelse i det 14.-15. århundrede.

De to første Dalai Lamaers aktiviteter var primært af religiøs karakter, dvs. videreformidling af Tsongkhapas lære og praksis, grundlæggelse af klostre, uddannelse af munke osv., og ingen af dem havde politisk magt. Den 3. Dalai Lamas aktiviteter var som et tveægget sværd. På den ene side arbejdede han ud fra en usekterisk ånd på at opnå fredeligere tilstande i Tibet, og på den anden side arbejdede han politisk for gelug-ordenen, ved at etablerede relationen til Altan Khan, der kunne yde den hårdt trængte gelug-ordenen militær støtte i kampene mod karma kadjy-linjen. Udnævnelsen af Altan Khans barnebarn som den fjerde Dalai Lama var en yderligere styrkelse af forholdet mellem gelug og Altan Khans familie. Med den tredje Dalai Lamas virke i Mongoliet, blev en vigtig grundsten lagt for den altdominerede magt, gelug-ordenen senere fik i det 17. århundrede, og for den 5. Dalai Lamas rolle som religiøst og politisk overhoved.

Den tidlige fase af Dalai Lama-institutionen kan kort beskrives som dynamisk: den udviklede sig i forhold til de religiøse, politiske og samfundsøkonomiske forhold, både inden for gelug-ordenens egne rammer, og i det tibetanske samfund som helhed. I takt med gelug-ordenes stigende udbredelse og organisering, vandt Dalai Lamaerne ligeledes større betydning og ansvar, og ligeledes med gelug-ordenens tiltagende politiske engagement, steg Dalai Lamas politiske rolle.

De efterfølgende Dalai Lamaer

Selv om den øverste politiske myndighed siden 1642 formelt lå hos Dalai Lamaerne, kom virkeligheden til at se ganske anderledes ud for de næste syv i rækken af reinkarnationer.

Den 6. Dalai Lama (1683-1706) blev identificeret som ganske lille, men han blev holdt skjult, indtil den 5. Dalai Lamas død blev offentliggjort i 1697. Da var han 14 år og ikke interesseret i et liv i cølibat, ja han nægtede simpelthen at blive fuldt ordineret som munk. Han blev kendt for sine amourøse forbindelser med de unge piger i Lhasa og for sine smukke kærlighedsdigte. Han var elsket af folket, men hans adfærd behagede bestemt ikke den politiske administration. Altan Khans barnebarn tog initiativ til en bortvisning af den 6. Dalai Lama fra Lhasa, han omkom på mystisk vis i 1706, på vej til Kina.

Den 7. Dalai Lama (1706-1758) var næsten uden politisk interesse og engagement. Han foretrak at hengive sig til sine religiøse pligter og sin buddhistiske praksis. Den 8. Dalai Lama (1758-1804) fulgte hans eksempel, og var kun ganske lidt involveret i politiske anliggender. I 1800-tallet viste Dalai Lama-institutionens politiske

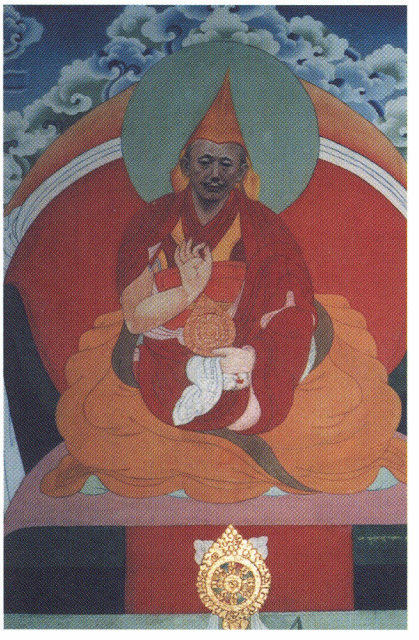

13. Dalai Lama fra Norbulinka Institute

svaghed sig imidlertid. Fire Dalai Lamaer døde alle unge, og i perioden 1804-1880 havde Tibet derfor ingen øverste leder. Regeringen blev i stedet varetaget af ministre, som indbyrdes var uenige og med tilbøjelighed til at intrigere mod hinanden.

Det blev først den 13. Dalai Lama,

14. Dalai Lama fra Norbulinka Institute

Stupa (chorten) ved Himalaya bjergpas

som ønskede og reelt fik politisk indflydelse, siden den femtes død i 1682. Den 13. Dalai Lama, Thubten Gyatso (1876-1933) var et begavet menneske med en åben og fremadrettet holdning. Han kunne se nødvendigheden af at reformere det konservative og stærkt hierarkiske tibetanske samfund, men mødte uovervindelig modstand fra de magtfulde gelug-munke og ministre. Tibet forblev isoleret i hans samtid og gennemgik ej heller en nødvendig samfundsmæssig modernisering, hvilket medførte at landet var særlig udsat, da den kinesiske hær rykkede ind i 1950.

Efter den 13. Dalai Lamas død i 1933 blev den politiske del af hans embede overtaget af abbeden for et gelug-kloster, Reting-klosteret. Den 14. Dalai Lama blev født i 1935 og identificeret i Amdo i 1939. Han indtog sit politiske embede allerede som 15-årig i 1950, efter et stærkt ønske fra den tibetanske befolkning – grundet den kinesiske besættelse af Tibet.

Dalai Lamas religiøse rolle

Ud over at være tibetanernes øverste politiske repræsentant har Dalai Lama også rollen som deres øverste religiøse leder, som deres åndelige »beskytter«. Hans gejstlige autoritet betyder bl.a., at hans udtalelser og beslutninger i religiøse anliggender principielt er normativt gældende for alle de tibetansk-buddhistiske retninger, f.eks. ved anerkendelse af reinkarnationer af højtstående lamaer. Det er dog vigtigt at nævne, at der findes grupperinger i det tibetanske samfund, både i selve Tibet og i eksil-samfundet, som ikke anerkender Dalai Lamas religiøse autoritet. Som et aktuelt eksempel kan nævnes, at ikke alle tibetanere støtter Dalai Lamas udnævnelse af den tibetanske dreng, Ugyen Thinley, som den 17. Karmapa. En gruppe af tibetanere følger derimod en anden 17. Karmapa, Thinley Thagye Dorje, udpeget af Shamarpa Rinpoche.

Den religiøse autoritet som Dalai Lama imidlertid har – for dem, som accepterer den – er især knyttet til to overordnede aspekter: hans status både som en bodhisattva og som en inkarnation eller »udstråling« af Chenrezig, »Den store Medfølelsesbuddha«.

Bodhisattva-idealet

Begrebet bodhisattva har sine rødder i den indiske mahayana-buddhisme, hvor det bl.a. udviklede sig til et etisk ideal, bodhisattva-idealet. Det kan kort beskrives på følgende måde: den

højeste erkendelse, buddha-tilstanden, søges ikke for egen skyld, men ud fra et ønske om at hjælpe alle andre levende væsener til at opnå samme tilstand. Dette ideal er helt centralt i den tibetanske buddhisme, som er en videreudvikling af mahayana-buddhisme. Al tibetansk-buddhistisk meditationspraksis indledes med, at den praktiserende opbygger en fast og urokkelig beslutning om at søge buddha-tilstanden for at gavne andre – en sindstilstand, der udelukket er rettet mod andres befrielse fra det evige kredsløb af død og genfødsel. En bodhisattva er et væsen, som stræber efter hurtigt at blive oplyst, netop for at hjælpe andre væsener til at blive oplyste. Ifølge buddhismen kan en bodhisattva lade sig genføde i verden på mange forskellige måder, ikke kun som menneske, men også som et dyr eller som en religiøs genstand.

Den nuværende Dalai Lamas status som bodhisattva stammer tilbage fra den første Dalai Lama, Gedun Drupa; han blev betragtet som en bodhisattva, der frivilligt lod sig genføde for at gavne andre mennesker. Mange tibetanske lamaer op igennem Tibets historie har haft denne status, men siden den 5. Dalai Lama i 1642 blev indsat som religiøst overhoved, har Dalai Lamaerne af de fleste tibetanere været betragtet som den absolut vigtigste. Men egentlig er Dalai Lamaernes bodhisattva-status ikke væsensforskellig fra alle andre bodhisattvaer.

Dalai Lama som Chenrezig

Bodhisattva-idealet blev også udtrykt gennem store indiske guddomme som f.eks. Avalokiteshvara (på tibetansk kaldet Chenrezig), »Den store Medfølelsesbuddha«, der som himmelsk bodhisattva udstråler medfølelse og kærlighed til alle levende væsener. Ifølge en gammel tibetansk legende så Chenrezig ned på den lidende verden med dyb medfølelse, og han blev overvældet af et så stort ønske om at lede andre væsener til den endelige frigørelse, at hans hoved bristede til utallige hoveder, og fra hans krop udsprang tusinde hjælpende hænder.

I den tibetanske buddhisme fik Chenrezig en enorm betydning, og han blev Tibets vigtigste himmelske bodhisattva og guddom. Derudover opstod forestillingen om, at Chenrezig var tibetanernes forfader, idet den mytologiske forfaderskikkelse, aben, blev betragtet som en inkarnation af Chenrezig.

I 1200-tallet fremkom yderligere ideen om, at betydningsfulde lamaer var inkarnationer eller »udstrålingslegemer« af disse store idealskikkelser, de himmelske bodhisattvaer. Den daværende leder af sakya-ordenen, Sakya Pandita, blev udnævnt til at være en inkarnation af den himmelsk bodhisattva Manjushri, »Den store Visdomsbuddha«, og Gedun Drupa blev betragtet som en inkarnation af Chenrezig. Dermed betragtes Dalai Lamaerne som en levende manifestation af »Den store Medfølelsesbuddha«, og samtidig også som en manifestation af tibetanernes forfader.

Tulku-systemet

Som beskrevet tidligere, blev Gedun Drupas efterfølger fundet som en reinkarnation af ham selv. Gelug-ordenen overtog dette nye arveprincip fra karma kadjy-linjen, som havde indført det til at finde deres højeste lama, Karmapa. Senere overtog de øvrige

Den 14. Dalai Lama siddende på sin trone, klar til at give belæringer

buddhistiske traditioner og bön også dette arvesystem for mange af de vigtigste lamaer. Disse reinkarnationer blev betragtet som bodhisattvaer, væsener, der bevidst lod sig genføde for at hjælpe andre levende væsener frem til buddha-tilstanden. I Tibet blev de kendt som tulkuer (»udstrålingslegeme«), og med tiden blev det til et utal af tulkuer, der fik en status som særligt hellige og fejlfri lamaer. Fra og med den 5. Dalai Lama har denne tulku-linje været anset for at være den vigtigste af alle.

Denne form for arvefølge gennem reinkarnation eksisterer kun inden for den tibetanske buddhisme, hvor det blev indført for at sikre politisk og åndelig stabilitet i de klostre, som tulkuerne tilhørte. Tidligere var arveretten ofte præget af intriger og splittelse i de buddhistiske skoler.

Tulku-systemet er stadig eksisterende i dag blandt tibetanerne både i og uden for Tibet, men det er i forandring. Mange tulkuer har f.eks. ikke længere samme høje status med dertil hørende privilegier som i Tibet, bl.a. fordi de har giftet sig og har borgerlige erhverv.

Afslutning

Den nuværende Dalai Lamas position er, som vi har set, opstået ud fra mange forskellige faktorer, af både politisk, kulturelt og religionshistorisk karakter. Angående sin politiske position har den 14. Dalai Lama i mange år offentligt klart udtrykt, at han i et kommende frit eller autonomt Tibet ønsker at afstå fra al politisk magt, og overdrage den til en sekulær og demokratisk valgt regering. Ud fra en vestlig-demokratisk tradition virker et sådant politisk skift jo fornuftigt og uomgængeligt, også når Dalai Lama-institutionens åbenlyse svagheder tages i betragtning – her tænkes på den lange periode uden en politisk leder, der altid vil opstå efter en Dalai Lamas død. Der eksisterer allerede en demokratisk valgt regering blandt eksil-tibetanere, der har sit sæde i Dharamsala, men Dalai Lama er stadig den øverste besluttende myndighed. Mange nulevende tibetanere ønsker også i fremtiden at beholde Dalai Lama som øverste politiske leder, bl.a. fordi han repræsenterer et gammelt tibetansk ideal, »dharma-kongen«, dvs. en politisk leder, der regerer ud fra den buddhistiske lære (dharma). Og dette ideal vil en valgt præsident eller statsminister have svært ved at opfylde.

Den 14. Dalai Lamas religiøse rolle har ændret sig i forhold til hans forgængeres, ikke i sit væsen, men på et konkret, aktivt niveau. Alle Dalai Lamaer er bodhisattvaer og inkarnationer af selve indbegrebet af medfølelse og uselvisk og udelt kærlighed, Chenrezig, og har dermed en pligt til at hjælpe alle levende væsener til den evige og fredfyldte buddhatilstand. De tidligere Dalai Lamaer virkede inden for en »lokal« ramme, mens den nuværende Dalai Lamas i langt højere grad har en global orientering – hvilket jo stemmer fint overens med selve bodhisattva-idealet. Hans attitude i forhold til andre religioner er særdeles åben og usekterisk, ja han opfordrer ligefrem folk til at beholde deres egen tro, og ikke nødvendigvis konvertere til buddhismen. Hans overordnede budskab synes at være: »det vigtigste er at være religiøs, og ikke nødvendigvis buddhist«! Dette stemmer overens med hans udtalelser om, at religion (og retten til at praktisere denne) generelt er en vigtig faktor, når man taler om verdensfred og frihed.

Dalai Lama har også udtalt sig om sin religiøse status i fremtiden. Han har sagt, at det er op til tibetanerne selv at bestemme, hvordan hans efterfølger skal findes: enten som en reinkarnation, eller valgt ud blandt de mest fremtrædende munke. Endvidere har han sagt, allerede i 1969, at det ligeledes er op til tibetanerne selv at afgøre, om Dalai Lama også i fremtiden skal beholde sin religiøse position.

Jeg håber af mange grunde på et langt liv for den nuværende Dalai Lama.

»Tibet – den vanskelige vej«

Kan købes i vores butik. Illustreret, 80 sider, kr. 98

I samarbejde med Støttekomiteen for Tibet har Dansk Selskab for Tibetansk Kultur skrevet en bog om Tibet. Bogen er en introduktion til Tibets historie, religion, uddannelse, samfundsforhold etc.

Danidas oplysningsfond har støttet trykningen af bogen.
Bidragene til bogen, redaktion, layout etc. er udført af frivillige fra de to foreninger.

Foreløbig har gymnasier, højskoler og VUC bestilt over 2500 eksemplarer til brug i deres undervisningsforløb. Der er endnu få eksemplarer tilbage.

Kig forbi i vores butik i Ryesgade 90 A eller indbetal kr. 98 samt porto og forsendelse kr. 20 i alt kr. 118 på giro 3 42 87 88, (husk at skrive »Tibet – den vanskelige vej« på girokortet), så sender vi et eksemplar, så længe lager haves.

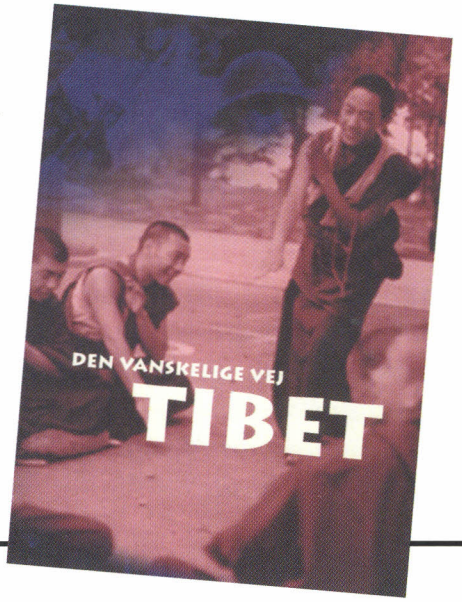

Den tibetanske sandmandala i Den Sorte Diamant

Det Kongelige Bibliotek, Søren Kierkegaards Plads 1, 1016 København K
20.-29. maj 2000. Søndage lukket

Kreation

Fire munke fra Drepung klosteret i Sydindien vil kreere en Yamantaka sandmandala i løbet af ni dage.

Man kan følge processen fra de første spæde oprids af hele strukturen til de farvede sandkorn har dannet en mandala på to meter i diameter. Hvis man ikke selv kan være til stede under hele procssen, vil det være muligt at følge hele tilblivelsen af mandalaen ved at klikke sig ind på www.densortediamant.dk

Man kan se munkene arbejde hver dag fra kl. ca. 10.00-19.00 fra den 20.-29. maj (søndag lukket) kun afbrudt af spise- og tepauser.

Mandag den 29. maj kl. 17.00 vil hele dette tidskrævende kunstværk, ved en speciel cermoni, blive tilintetgjort og kastet i havnen for at symbolisere alle tings forgængelighed.

Foredrag

Foredrag den 24. maj kl. 18.00 i Den Sorte Diamant, Holberg-salen om

- Mandalaens symbolik ved cand. mag. i religionshistorie Laura Airaksinen
- Munkenes liv på Drepung klosteret ved munken Ngawang
- Munkenes moderne skolegang ved rektor for klosterskolen Lobsang Yeshi

Lauras foredrag er på dansk, Ngawang og Lobsang Yeshis på engelsk.

Entre: kr. 40. Medlemmer af selskabet gratis. Billetter kan købes ved indgangen. Begrænset plads.

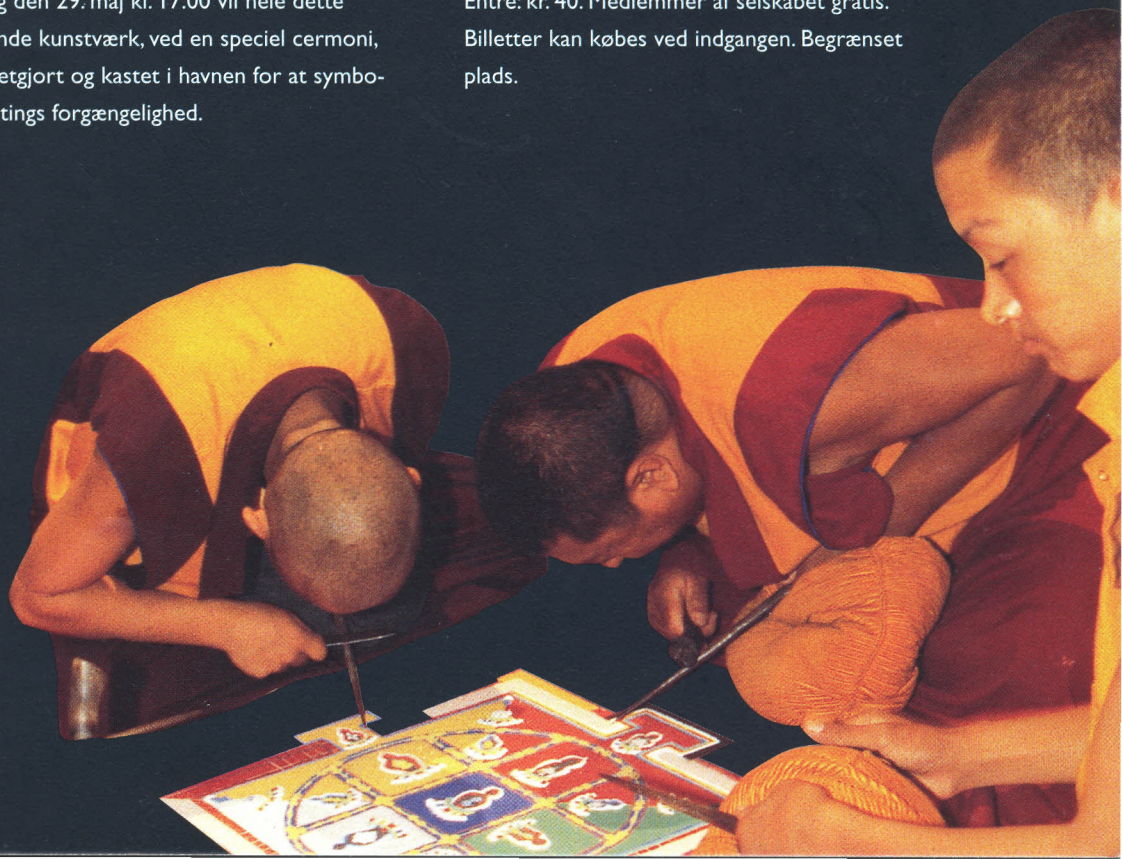

Frihed i landflygtighed

Det er 60 år siden at Dalai Lama blev fundet, genkendt og udpeget til Dalai Lama. Desuden er det 50 år siden, at Dalai Lama blev indsat som regent i Lhasa. Disse to store mærkedage har vi sat fokus på her, ved at lade Dalai Lama selv fortælle om disse begivenheder. Uddragene er fra hans selvbiografi »Frihed i landflygtighed« udgivet på dansk på forlaget Lindhardt og Ringhof i 1998.

Udpegningen af Dalai Lama

»Før jeg går videre med at fortælle om udpegningen af mig som Dalai Lama, må jeg først sige noget om buddhismen og dens historie i Tibet. Grundlæggeren af buddhismen var en historisk skikkelse, Siddhartha, der senere blev anerkendt som Buddhaen Shakyamuni. Han blev født for mere end 2.500 år siden. Hans lære, nu kendt som buddhismens Dharma, blev introduceret i Tibet i løbet af det fjerde århundrede e.Kr. Det tog den flere hundrede år at fortrænge den hjemlige bon-religion og blive fuldt ud grundfæstet, men efterhånden blev landet så gennemgribende omvendt at buddhistiske principper kom til at styre hele samfundet, på alle niveauer. Og skønt tibetanere fra naturens hånd er temmelig aggressive og krigeriske, så var deres voksende interesse for religiøs praksis en væsentlig faktor til at landet blev isoleret. Før den tid omfattede Tibet et vældigt rige, som dominerede Centralasien med et territorium, der dækkede store dele af det nordlige Indien, Nepal og Bhutan i syd. Riget omfattede desuden et stort kinesisk område. Faktisk indtog tibetanske styrker i året 763 e.Kr. den kinesiske hovedstad, hvor de aftvang kineserne løfte om tribut og andre indrømmelser. Men efterhånden som tibetanernes begejstring for buddhismen voksede, blev Tibets relationer til dets naboer mere af åndelig end af politisk natur. Dette var især tilfældet med Kina, hvor der udviklede sig et »præst-velynder«-forhold. De manchuriske kejsere, som var buddhister, omtalte Dalai Lamaen som »Konge over den fortolkende buddhisme«.

Buddhismens grundlæggende regel er Indbyrdes Afhængighed eller Loven om Årsag og Virkning. Denne fastslår ganske enkelt at alt det, et individ erfarer, er en følge af handling, som stammer fra motivation. Motivation er således roden til både handling og erfaring. Denne opfattelse er grundlaget for de buddhistiske teorier om bevidsthed og genfødsel.

Den første teori indebærer at bevidstheden er kontinuerlig, eftersom årsag fremkalder virkning, som igen bliver til årsag til endnu en virkning. Bevidstheden strømmer i det uendelige, alt imens den samler erfaringer og indtryk fra det ene øjeblik til det næste. Heraf følger at et væsens bevidsthed, ved punkter for den fysiske død, rummer et aftryk af alle disse fortidige erfaringer og indtryk, og de handlinger, der gik forud for dem. Dette er kendt som karma, hvilket betyder »handling«. Det er denne bevidsthed, med dens ledsagende karma, der bliver »genfødt« i en ny krop – dyrisk, menneskelig eller guddommelig.

For nu at give et simpelt eksempel, så kan et menneske, der har tilbragt sit liv med at mishandle dyr, meget vel

risikere at blive genfødt som en hund i det næste liv, ejet af én, der ikke er venlig mod dyr. På lignende vis vil fortjenstfuld adfærd i dette liv hjælpe til en gunstig genfødelse i det næste.

Fordi bevidsthedens grundlæggende natur er neutral, tror buddhister endvidere, at det udelukkende er muligt at slippe ud af den uendelige cyklus af fødsel, lidelse, død og genfødelse, som livet fører med sig, når al den negative karma er blevet tilintetgjort, sammen med alle de verdslige bånd. Når dette punkt er nået, formodes den pågældende bevidsthed at opnå befrielse, og til slut Buddha-tilstand.

Men ifølge buddhismen i den tibetanske tradition vil et væsen, der opnår Buddhatilstand, blive ved med at vende tilbage (selv om det altså er frigivet fra Samsara, »lidelsens hjul«, som eksistensens fænomen kaldes), for at virke til gavn for alle andre sansende væsener, indtil den dag hvor hver og én er befriet på samme vis.

Hvad mig angår, hævdes jeg at være reinkarnationen af alle Tibets foregående tretten Dalai Lamaer (den første blev født i 1351 e.Kr.), der for deres del betragtes som manifestationer af Avalokiteshvara, eller Chenrezig, Medfølelsens Bodhisattva, indehaver af Den hvide Lotus. Jeg formodes således også at være en manifestation af Chenrezig, faktisk den fireoghalvfjerdsindstyvende i en slægt, der kan spores tilbage til en brahminsk dreng, der levede på Buddha Shakyamunis tid. Jeg bliver ofte spurgt, om jeg virkelig tror på dette. Det er ikke let at svare på det spørgsmål. Men som følge af min buddhistiske tro, og når jeg som 56-årig tænker over mine erfaringer i mit nuværende liv, så har jeg ingen vanskelighed ved at acceptere, at jeg er åndeligt forbundet med de tretten foregående Dalai Lamaer, med Chenrezig og med Buddha selv.

Da jeg var næsten tre år gammel, ankom en eftersøgningsgruppe til Kumbum kloster. Den var blevet udsendt af regeringen for at finde den ny reinkarnation af Dalai Lamaen, og en række tegn havde ført den denne vej. Et af disse tegn hidrørte fra den balsamerede krop af min forgænger, Thupten Gyatso, Den Trettende Dalai Lama, som døde i 1933, 57 år gammel. Mens den siddende krop var på lit de parade, opdagede man, at ansigtet havde drejet sig fra at vende mod syd til at vende mod nordøst. Kort efter dette havde Regenten, selv en ældre lama, en vision. Idet han så ned i det hellige vand i Lhamoi Lhatso Søen, i det sydlige Tibet, kunne han tydeligt se de tibetanske bogstaver ah, ka og ma træde frem. Bogstaverne blev fulgt af et billede af et treetages kloster med et turkisfarvet og gyldent tag og en sti, der udgik fra klosteret og førte hen mod en bakke. Endelig så han et lille hus med besynderlige tag-

render. Han var sikker på, at bogstavet ah henviste til Amdo, den nordøstlige provins, så eftersøgningsgruppen blev sendt mod det område.

Da de nåede frem til Kumbum, følte medlemmerne af eftersøgningsgruppen, at de var på rette spor. Det forekom sandsynligt, at hvis bogstavet ah henviste til Amdo, så måtte ka angive klosteret ved Kumbum – som virkelig var i tre etager og havde et turkisfarvet tag. Det eneste de nu manglede, var at finde frem til en bakke og et hus med usædvanlige tagrender. De begyndte så at lede i de nærliggende landsbyer. Da de så de krogede grene af enebærtræ på taget af mine forældres hus, følte de sig sikre på, at den ny Dalai Lama ikke kunne være langt borte. Ikke desto mindre bad gruppen kun om husly for natten, frem for at afsløre formålet med deres besøg. Lederen af gruppen, Kewtsang Rinpoche, udgav sig for at være tjener og brugte det meste af aftenen til at iagttage og lege med husets yngste søn.

Barnet genkendte ham og råbte »Sera Lama, Sera Lama«. Sera var det kloster, Kewtsang Rinpoche kom fra.

De tog af sted den følgende dag – kun for at vende tilbage et par dage senere som en formel deputation. Ved denne lejlighed medbragte de et antal effekter, som havde tilhørt min forgænger, sammen med flere lignende genstande, der ikke havde. Barnet identificerede hver og en af de ejendele, der havde tilhørt Den Trettende Dalai Lama, ved at sige: »Det er min. Det er min.« Dette gjorde eftersøgningsgruppen så godt som overbevist om, at de havde fundet den ny inkarnation. Der var imidlertidig en anden kandidat, der skulle ses inden man kunne træffe den endelige beslutning. Men der gik ikke længe før drengen fra Taktser blev anerkendt som den ny Dalai Lama. Jeg var den dreng.

Det skulle være unødvendigt at sige, at jeg ikke husker ret meget af disse begivenheder. Jeg var for lille. Min eneste erindring gælder en mand med gennemborende øjne. Disse viste sig at tilhøre en mand ved navn Kenrap Tenzin, der blev min Mester over Klæder og senere lærte mig at skrive.

Så snart eftersøgningsgruppen havde besluttet, at barnet fra Taktser var den ægte inkarnation af Dalai Lama, gik der bud tilbage til Lhasa med besked herom. Der ville gå adskillige måneder før der forelå en officiel bekræftelse. Indtil da skulle jeg forblive hjemme. I mellemtiden begyndte Ma Bufeng, den lokale guvenør, at volde problemer. Men til slut førte mine forældre mig til Kumbum-klostret, hvor jeg blev indsat som Dalai Lama i en ceremoni, der fandt sted ved daggry. Jeg husker specielt denne omstændighed, fordi jeg var overrasket over at blive vækket og klædt på, før solen var stået op. Jeg husker også, at jeg blev anbragt på en trone.

Nu begyndte en ikke særlig lykkelig periode af mit liv. Mine forældre blev ikke ret længe, og jeg var snart alene i disse ny og uvante omgivelser. Det er meget hårdt for et lille barn at være skilt fra dets forældre. Men der var dog to trøstende omstændigheder ved livet i klostret. For det første var min yngste storebror dér. På trods af at han kun var tre år ældre end jeg, tog han sig godt af mig, og vi blev ret hurtige nære venner. Den anden trøst var den omstændighed, at hans lærer var en meget rar gammel munk, der ofte lod mig stå inden for sin kutte. Jeg mindes, at han ved en lejlighed gav mig en pære. Men størsteparten af tiden var jeg temmelig ulykkelig. Jeg forstod ikke, hvad det betød at være Dalai Lama. Så vidt jeg var orienteret, var jeg blot en lille dreng blandt mange andre. Det var ikke ualmindeligt, at børn blev sendt til klostret i en meget ung alder, og jeg blev behandlet på nøjagtig samme vis som alle andre.

Et af de mere smertelige minder vedrører en af mine onkler, der var munk på Kumbum. En aften, mens han sad og læste sine bønner, kom jeg til at bringe uorden i hans skriftsamling. Som det stadig er tilfældet den dag i dag, bestod denne bog af løse blade, og siderne blev spredt ud over det hele. Min fars bror samlede mig op fra gulvet og slog mig hårdt. Han var ude af sig selv af vrede, og jeg var skrækslagen. Bogstaveligt talt i årevis derefter blev jeg hjemsøgt af hans meget mørke, koparrede ansigt og dets store moustache. Efter den periode blev jeg meget bange, hver gang jeg fik øje på ham.

Da det gik op for mig, at jeg til sidst ville blive genforenet med mine forældre, og at vi sammen skulle rejse til Lhasa, begyndte jeg at se lysere på fremtiden. Som ethvert barn ville være det, var jeg henrykt over udsigten til at komme ud og rejse. Dette blev der imidlertid ikke noget af i hen ved atten måneder, fordi Ma Bufeng nægtede at lade mig blive bragt til Lhasa, før der var betalt en stor løssum. Og efter at have modtaget den, forlangte han flere penge, hvilket han dog ikke fik. Derfor drog vi først ud på rejsen mod hovedstaden i sommeren 1939. Da den store dag oprandt en uge efter min fjerde fødselsdag, kan jeg huske, at jeg følte en kolossal optimisme. Det

Buddha Shakyamuni-statue fra klosteret i BodhNath

var en stor rejsegruppe. Den bestod ikke bare af mine forældre og min bror Lobsang Samten, men også af medlemmerne fra eftersøgningsgruppen og et antal pilgrimme. Desuden talte den adskillige embedsmænd fra regeringen og et stort antal muldyrdrivere og spejdere. Disse mænd tilbragte deres liv med at drive Tibets karavaneruter og var uundværlige på alle længere rejser. De vidste nøjagtig, hvor floderne skulle krydses, og hvor lang tid det tog at komme over bjergpassene.

Efter et par dages rejse forlod vi det område, der blev styret af Ma Bufeng, og den tibetanske regering offentliggjorde dens formelle accept af mit kandidatur. Vi begav os nu ind i nogle af verdens mest afsidesliggende og smukke egne: kæmpemæssige bjerge, der flankerede umådeligt store, flade sletter, som vi kæmpede os henover som insekter. Lejlighedsvis stødte vi på den iskolde brusen fra smeltevandsstrømme, som vi larmende plaskede over. Og hver gang der var gået et par dage, kom vi frem til en lille bebyggelse, der lå og krøb sammen mellem grøntlysende græsgange eller klamrende sig til en bjergside, som om det kun var fingre, der holdt den fast. Undertiden så vi et kloster i det fjerne, på usandsynlig vis anbragt på toppen af en klippe. Men det meste af tiden bevægede vi os udelukkende i det golde, tomme rum, hvor kun de vilde, støvmættede vinde og de vrede haglstorme mindede os om naturens levende kræfter.

Rejsen til Lhasa tog tre måneder. Jeg husker kun få enkeltheder, bortset fra en stor forundring over alt det, jeg så: de umådeligt store flokke af drong (vilde yakokser), der strejfede omkring på sletterne, de mindre grupper af kyang (vilde æsler) og lejlighedsvis det filmrende syn af gowa og nawa, små hjorte, der var så lette og hurtige, at de kunne have været spøgelser. Jeg elskede også de kæmpemæssige flokke af vilde gæs, vi så fra tid til anden.

Under det meste af turen rejste jeg sammen med Lobsang Samten i en art

Stupaer (chorten) i Himalaya

palankin, som kaldes en dreljam, der blev båret af et par muldyr. Vi brugte det meste af tiden på at kævles og skændes, som små børn jo har det med at gøre, og det kom ofte til slåskamp. Dette bragte vort befordringsmiddel i fare for at få overbalance. Når det skete, standsede muldyrdriveren sine dyr og tilkaldte min mo. Når hun så kiggede ind, så hun altid det samme syn: Lobsang Samten i tårer og mig siddende med et triumferende udtryk i ansigtet. For trods hans større alder, var jeg den mest kontante af os. Selv om vi virkelig var fine venner, var det os fuldstændig umuligt at opføre os pænt sammen.

Den ene eller den anden af os ville komme med en bemærkning, der førte til et skænderi og til slut til slag og tårer – men tårene var altid hans, ikke mine. Lobsang Samten var så godhjertet, at han ikke kunne få sig selv til at bruge sine større kræfter mod mig.

Til sidst begyndte vores rejsegruppe at nærme sig Lhasa. Da vi ikke var mere end nogle få dages rejse borte, kom en gruppe overordnede regeringsembedsmænd ud for at møde os og eskortere os videre til Doeguthang-sletten, tre-fire kilometer uden for byens porte. Dér var der blevet rejst en kæmpestor teltlejr. I dens centrum stod der en blå og hvid bygning med navnet Macha Chenmo,»den store Påfugl«. I mine øjne så den gigantisk ud og indeholdt en fornemt udskåret trone af træ, som udelukkende var hentet frem, fordi den mindreårige Dalai Lama skulle hilses velkommen tilbage.

Den efterfølgende ceremoni, som overdrog mig den åndelige ledelse af mit folk, varede en hel dag. Men jeg har kun en vag erindring om den. Jeg husker blot en herlig følelse af hjemkomst og en uendelig stor menneskemasse: jeg havde aldrig forestillet mig, at der kunne være så mange mennesker. Efter alt at dømme havde ingen noget at udsætte på den fireåriges opførsel under seancen, selv om to ekstremt gamle munke, kom for selv at tage stilling til, om jeg virkelig var reinkarnationen af Den Trettende Dalai Lama. Da så det hele var forbi, blev jeg sammen med Lobsang Samten bragt til Norbulingka (hvilket betyder Juvelparken), som lå lige vest for selve Lhasa.

Normalt blev Norbulingka kun benyttet som Dalai Lamaens sommerpalads. Men regenten havde besluttet at vente indtil slutningen af det følgende år med min indsættelse på tronen på Potala-paladset, sædet for den tibetanske regering. I den mellemliggende periode var der ingen grund til, at jeg skulle bo dér. Dette viste sig at være en generøs beslutning, fordi Norbulingka så afgjort var det behageligste af de to paladser. Det var omgivet af haver og bestod af adskillige mindre bygninger, som var lyse og luftige indvendigt. Potala derimod, som jeg kunne se knejse storslået over byen i det fjerne, var mørkt, koldt og dystert indvendigt.

Jeg nød således et helt år, hvor jeg var totalt fri for pligter. Tiden gik med at lege med min bror og med jævne mellemrum at være sammen med mine forældre. Det var den sidste verdslige frihed, jeg skulle komme til at opleve.

Indsættelse som regent

Dagen før Opera-højtiden i sommeren 1950 var jeg netop på vej ud af badeværelset på Norbulingka, da jeg følte jorden begyndte at bevæge sig under mine fødder. Det var sent om aftenen, og jeg havde sludret med en af mine tjenere, mens jeg vaskede mig før sengetid. Badeværelset var på det tidspunkt placeret i et lille udhus kun et par meter fra mit kvarter, så jeg befandt mig udenfor, da det skete. Først troede jeg, at der måtte være tale om endnu et jordskælv. Tibet er jo ret udsat for seismisk aktivitet. Og ganske rigtigt, da jeg gik indenfor igen, lagde jeg mærke til, at flere af billederne på væggen hang skævt.

Netop da lød der et forfærdeligt brag i det fjerne. Jeg styrtede udenfor igen, fulgt af adskillige fejemænd. Da vi stod og så op mod himle, lød endnu et brag, og endnu et. Det var som en spærreild fra artilleri – hvilket vi antog måtte være årsagen både til rystelserne og larmen: en eller anden form for prøvesprængninger, udført af den tibetanske hær. Alt i alt hørte vi mellem 30 og 40 eksplosioner.

Men næste dag erfarede vi at det, langtfra at være et militært forsøg, virkelig havde været en art naturfænomen. Der var endda folk, som rapporterede at have set et mærkeligt rødt skær på himlen i den retning, lyden kom fra. Som dagene gik, viste det sig at folk havde oplevet fænomenet alle mulige vegne i Tibet: helt sikkert i Chamdo, næsten 650 kilometer øst for Lhasa, og i Sakya, 480 kilometer sydvest for hovedstaden. Jeg har endog hørt, at det blev observeret i Calcutta. Efterhånden som omfanget af denne mærkelige begivenhed gik op for folk, begyndte de naturligvis at sige, at dette var mere end et simpelt jordskælv: det var et varsel.

Fra jeg var ganske lille, har jeg altid næret en stor interesse for videnskab. Så jeg ønskede naturligvis at finde et videnskabeligt grundlag for denne ekstraordinære begivenhed. Da jeg så Heinrich Harrer et par dage senere, spurgte jeg ham, hvad han mente forklaringen kunne være, ikke blot på jordrystelserne, men også, og vigtigere, på det mærkelige himmelfænomen. Han fortalte mig, at han var overbevist om, at der var en forbindelse mellem de to ting. Der måtte være tale om sprængninger i jordskorpen, forårsaget af en opadgående bevægelse i hele bjergmassiver.

Dette forekom mig plausibelt, men alligevel usandsynligt. Hvorfor skulle sprængninger i jordskorpen manifestere sig som et skær på nattehimlen, ledsaget af tordenskrald, og hvordan kunne det desuden gå til, at det blev set over så vældige afstande? Harrers teorier forklarede ikke hele historien, syntes jeg. Det er forsat min mening, den dag i dag. Måske er der en videnskabelig forklaring, men min egen fornemmelse er, at det, der hændte, ligger hinsides den nuværende videnskab, at det virkelig var af mystisk art. Hvis det er tilfældet, finder jeg det langt lettere at acceptere, at det, jeg var vidne til, var metafysisk. Men hvad enten der nu var tale om advarsler fra det høje eller blot om rumlerier fra dybet, så forværredes situationen i Tibet med rivende hast i tiden efter dette.

Denne begivenhed indtraf som sagt lige før Opera-højtiden. To dage senere begyndte varslet at gå i opfyldelse. Hen mod aften, under en af forestillingerne, fik jeg øje på en kurér, der kom løbende hen mod mig. Da han nåede frem til indhegningen, blev han omgående vist ind til Tathag Rinpoche, hvis plads fyldte den anden halvdel. Jeg indså øjeblikkelig, at noget var galt. Under normale omstændigheder ville regeringsanliggender have måtte vente indtil den følgende uge. Jeg var naturligvis ved at gå ud af mit gode skind af nysgerrighed. Hvad kunne forklaringen være? Der måtte være sket noget frygteligt. Men eftersom jeg stadig var så ung og ingen politisk magt havde, måtte jeg vente indtil det behagede Tathag Rinpoche at fortælle mig, hvad der var på færde. Jeg vidste imidlertid fra tidligere at det, ved at klatre op på en kiste, var muligt at kigge ind gennem et vindue højt oppe i den væg, der skilte hans rum fra mit. Da kuréren gik ind, halede jeg mig op til vinduet for at udspionere regenten. Mens han læste brevet, kunne jeg ganske tydeligt se hans ansigt. Det blev meget alvorligt. Efter nogle få minutter gik han udenfor, og jeg hørte ham give ordre til at Kashag skulle indkaldes.

Da regenten fandt tiden inde, fik jeg at vide, at hans brev i virkeligheden var et telegram fra Khams guvenør, som var stationeret i Chamdo. Telegrammet rapporterede om et overfald på en tibetansk militærpost, begået af kinesiske soldater, hvilket havde medført døden for de ansvarshavende officerer. Dette var i sandhed dystre nyheder. Allerede det foregående efterår havde kinesiske kommunister foretaget strejftog ind over grænsen og erklæret,

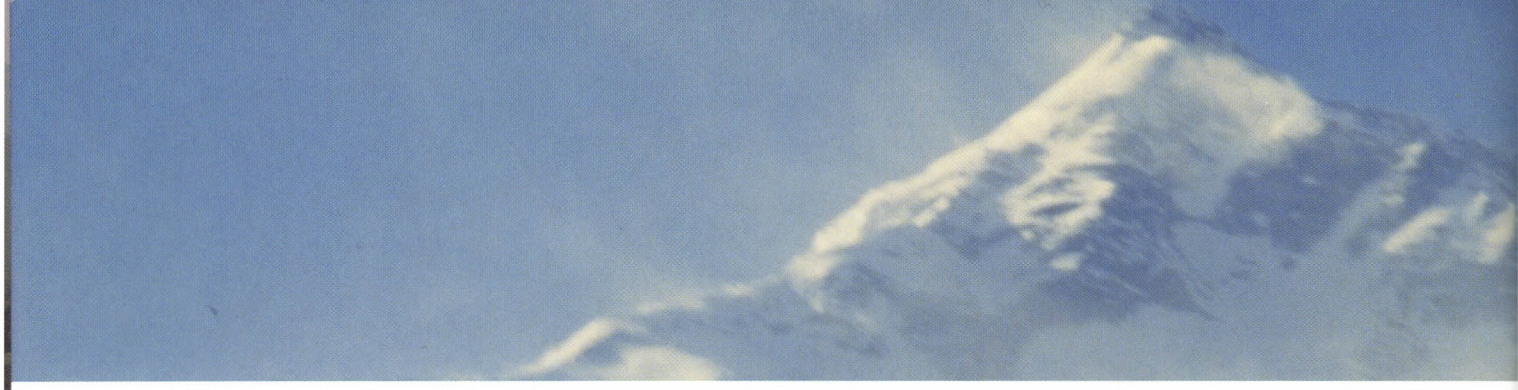

at deres hensigt var at befri Tibet fra imperialistiske aggressorer – hvad så det skulle betyde. Dette sket på trods af den kendsgerning, at alle officielle repræsentanter fra Kina med bopæl i Lhasa var blevet udvist i 1949.

Det lod til, at kineserne nu var i færd med at gøre alvor af deres trussel. Hvis det forholdt sig sådan, var jeg udmærket klar over, at Tibet svævede i alvorlig fare, for vores hær mønstrede ikke mere end 8.500 officerer og menige. Den ville ikke være nogen jævnbyrdig modstander for den nyligt så sejrrige Folkets Befrielseshær (FB).

Jeg husker ikke stort andet fra det års Opera-højtid, bortset fra den trøstesløshed, jeg følte i mit hjerte. Selv ikke de magiske danse, der blev udført til langsomme taktslag fra trommer, og i hvilke de optrædende i deres kunstfærdige kostumer (nogle af dem klædt, så de lignede skeletter, forestillende Døden) højtideligt og rytmisk fulgte en koreografi fra gamle tider – selv ikke dette kunne holde min opmærksomhed fangen.

To måneder senere, i oktober, blev vores værste anelser bekræftet. Nyheden om at en hær på 80.000 soldater fra FB havde krydset Drichu-floden østfor Chamdo, nåede frem til Lhasa. Den kinesiske radio bekendtgjorde, at man havde indledt den »fredelige befrielse« af Tibet, på årsdagen for kommunisternes magtovertagelse i Kina.

Øksen var altså faldet. Og Lhasa måtte falde snart efter. Vi kunne umuligt modstå et sådant stormløb.

Ud over manglen på mandskab led den tibetanske hær under at have meget få moderne våben og så godt som ingen træning. Den var blevet forsømt gennem hele regentskabet. For trods deres historie, er tibetanerne grundlæggende fredselskende mennesker, og det at være i hæren blev anset for at være den laveste livsform: soldater blev betragtet som folk på linje med slagtere. Og skønt nogle ekstra regimenter i hast blev sendt til Lhasa fra andre dele af Tibet, og et nyt blev dannet, var kvaliteten af de tropper, der blev sendt af sted for at møde kineserne, ikke høj.

Det tjener intet formål at spekulere over, hvordan det kunne være gået, hvis forholdene havde været anderledes. Det eneste, der nødvendigvis må siges, er at kinesernes erobring af Tibet kostede dem et meget stort antal faldne: i nogle områder mødte de faktisk voldsom modstand, og foruden krigens direkte ofre, led de dels under store forsyningsvanskeligheder, dels under det barske klima. Mange døde af sult; andre må uden tvivl være bukket under for højdesygen, som altid har plaget, og undertiden faktisk dræbt, udlændinge i Tibet. Men hvad kampene angår, så var den tibetanske hærs anstrengelser endt med at være forgæves, lige meget hvor stort eller hvor godt forberedt den så end havde været. For den kinesiske befolkning var under alle omstændigheder mere end hundrede gange større end vores.

Denne trussel mod Tibets frihed gik ikke ubemærket hen i den øvrige verden. Den indiske regering protesterede, støttet af den britiske regering, til Den Kinesiske Folkerepublik og erklærede, at invasionen ikke var i fredens interesse. Den 7. november 1950 appellerede Kashag og regeringen til De Forenede Nationer om at gå i forbøn for os. Men eftersom Tibet havde fulgt den fredelige isolationspolitik, havde landet desværre aldrig søgt medlemskab af organisationen, og der kom ikke noget ud af dette – heller ikke efter at der var blevet sendt yderligere to telegrammer inden året var omme.

Mens vinteren nærmede sig og nyhederne blev stadig værre, kom det på tale at gøre Dalai Lama fuldmyndig. Folk begyndte at gå ind for, at jeg blev udstyret med fuld verdslig magt – to år før tiden. Mine fejemænd rapporterede til mig, at der rundt omkring i Lhasa var blevet sat plakater op, som bagvaskede regeringen og forlangte min øjeblikkelige indsættelse på tronen, og at der blev sunget sange med det samme indhold.

Der var to opinionsgrupper: den ene bestod af folk, der forventede at jeg påtog mig lederskabet i denne krise; den anden af folk, som mente at jeg stadig var for ung til et sådant ansvar. Jeg var enig med den sidste gruppe, men jeg blev desværre ikke spurgt til råds. Regeringen besluttede i stedet, at

sagen skulle afgøres af oraklet. Det var en meget anspændt affære, som endte med at kuten, vaklende under vægten af sin kolossale, ceremonielle hovedpynt, kom over til det sted, hvor jeg sad, og lagde en kata, et hvidt offerbånd af silke, i mit skød med ordene »Thu-la bap«, »hans tid er kommet«.

Dorje Drakden havde talt. Tathag Rinpoche gjorde sig øjeblikkelig rede til at træde tilbage som regent. Han skulle dog forblive i stillingen som min seniorlærer. Der stod nu kun tilbage, at statsastrologerne skulle vælge dagen for min kroning. De valgte den 17. november 1950 som den mest lykkevarslende dato i resten af året. Jeg var temmelig bedrøvet over den udvikling, tingene havde taget. For en måned siden havde jeg stadig været en sorgløs ung mand, som begærligt så frem til den årlige Opera-højtid. Nu stod jeg lige overfor udsigten til at lede mit land, mens det forberedte sig på krig. Men når jeg ser tilbage, går det op for mig, at det ikke burde være kommet bag på mig. Oraklet havde i adskillige år vist utilsløret foragt for regeringen, hvorimod det behandlede mig med udsøgt høflighed.

I begyndelsen af november, cirka fjorten dage før jeg skulle indsættes, ankom min ældste bror til Lhasa. Jeg kunne næsten ikke kende ham. Som Taktser Rinpoche, var han nu abbed for Kumbumklostret, hvor jeg havde tilbragt mine første, ensomme atten måneder efter at være udpeget. I samme øjeblik jeg så ham, vidste jeg, at han havde gennemgået store lidelser. Han var i en forfærdelig fatning, ekstremt anspændt og nervøs. Han stammede, mens han fortalte mig sin historie. Fordi Amdo, den provins hvor vi begge var født og som Kumbum ligger i, befinder sig så nær Kina, var den hurtigt faldet ind under kommunistisk herredømme. Han var straks blevet udsat for tvang. Munkene var blevet pålagt restriktioner med hensyn til deres aktiviteter, og han selv blev bogstaveligt talt holdt som fange i sit kloster. Samtidig søgte kineserne at indoktrinere ham med den nye kommunistiske tankegang og forsøgte at omvende ham. De havde en plan, som gik ud på at de ville løslade ham, hvis han ville påtage sig at rejse til Lhasa og overtale mig til at acceptere kinesisk herredømme. Hvis jeg nægtede, skulle han dræbe mig. De ville i så fald belønne ham.

Det var et besynderligt forslag. Først og fremmest fordi tanken om at dræbe noget levende væsen er bandlyst for buddhister. Så det, at de opfordrede ham til at gå så vidt som til at myrde Dalai Lamaen, viste, hvor ringe forståelse kineserne havde for tibetanernes karakter.

Efter et år, i løbet af hvilket min bror så sit kloster blive vendt op og ned af kineserne, kom han til den konklusion, at han måtte flygte til Lhasa for at advare mig og regeringen om, hvad Tibet havde i vente, hvis kineserne besejrede os. Den eneste måde, hvorpå han kunne gøre dette, var ved at foregive at han tilsluttede sig dem. Så til slut gik han ind på at adlyde deres befalinger.

Jeg stønnede, da han fortalte mig dette. Op til det tidspunkt, havde jeg så godt som ingen viden om kineserne. Og om kommunister var jeg næsten komplet uvidende, selv om jeg var klar over, at de havde påført Mongoliets folk forfærdelige prøvelser. Bortset fra dette begrænsede min viden sig til, hvad jeg havde opsamlet rundt omkring i de tilfældige numre af Life, som var kommet mig i hænde. Men nu gjorde min bror det klart, at de ikke blot var ikke-religiøse, men også var faktiske modstandere af religionsudøvelse. Jeg blev meget bange, da Taktser Rinpoche fortalte mig, at han var overbevist om, at vort eneste håb bestod i at sikre os udenlandsk støtte og gøre modstand mod kineserne ved hjælp af våbenmagt.

Buddha forbød drab, men han antydede også, at visse omstændigheder kunne retfærdiggøre handlingen. Og efter min brors opfattelse retfærdiggjorde den nuværende situation drab. Han ville derfor frafalde sine munkeløfter, lægge munkedragten og rejse udenlands som udsending for Tibet. Han ville forsøge at komme i forbindelse med amerikanerne. Der kunne ikke være tvivl om, følte han, at de ville støtte tanken om et frit Tibet.

Jeg blev chokeret over at høre

Bedeflag i Himalaya

dette, men før jeg kunne nå at protestere, bad han mig indtrængende om at forlade Lhasa. Selv om der var andre, som delte denne opfattelse, var der langt imellem dem. Men min bror tiggede mig om at følge sit råd, uanset hvad flertallet måtte mene. Faren var stor, sagde han, og jeg måtte under ingen omstændigheder falde i kinesernes hænder.

Efter vort møde havde min bror drøftelser med forskellige medlemmer af regeringen, før han forlod hovedstaden. Jeg så ham en eller to gange til, men det var mig umuligt at overtale ham til at ændre sin beslutning. Hans forfærdelige oplevelser gennem det sidste år havde overbevist ham om, at der ikke fandtes nogen anden vej. Men jeg havde ikke tid til at gruble over sagen, eftersom der var andet, som lagde beslag på min tid. Der var kun et par dage til min kroningsceremoni.

For at markere begivenheden besluttede jeg at bevillige generel amnesti. Alle fanger skulle løslades på dagen for min tiltrædelse. Dette betød at fængslet ved Shöl nu ville blive tomt. Det glædede mig at have mulighed for at gøre dette, selv om der senere kom tider, hvor jeg fortrød det. Jeg kunne ikke længere glæde mig over vort spinkle venskab. Når jeg med min kikkert søgte hen over området, var det tomt, bortset fra et par hunde, der snusede efter levninger. Det var som om noget manglede i mit liv.

Om morgenen den 17. november stod jeg op en time eller to før normalt, mens det stadig var mørkt. Da jeg klædte mig på, rakte min »Mester over Klæder« mig et grønt klæde, som jeg skulle binde rundt om livet. Dette skete efter anvisning af astrologerne, som anså grønt for at være en lykkevarslende farve. Jeg besluttede at springe morgenmaden over, fordi jeg vidste at ceremonien ville blive lang og ikke ønskede at blive forstyrret af nogen form for naturlig trang. Astrologerne havde imidlertid også bestemt, at jeg skulle spise et æble før handlingen tog sin begyndelse. Jeg havde besvær med at tvinge det i mig, husker jeg. Efter at det var gjort, gik jeg til kapellet, hvor kroningen skulle finde sted ved daggry.

Det var en storslået begivenhed, som blev overværet af hele regeringen tillige med de udenlandske repræsentanter, der var bosat i Lhasa, alle klædt i deres mest højtidelige og farverige regalier. Desværre var det så mørkt, at jeg var ude af stand til at se ret mange detaljer. Under ceremonien fik jeg over-

rakt Det gyldne Hjul, som symboliserede min overtagelse af den verdslige magt. Jeg husker imidlertid ikke ret meget andet – bortset fra en vedholdende og voksende trang til at lette min blære. Det gav jeg astrologerne skylden for. Det var oplagt, at deres idé med at give mig et æble at spise var den egentlige årsag til problemet. Jeg havde aldrig haft den store tiltro til dem, og dette bestyrkede mig i min opfattelse.

Jeg havde altid følt, at eftersom de mest betydningsfulde dage i et menneskeliv, nemlig dem, der drejer sig om fødsel og død, ikke kan fastsættes i samråd med astrologer, er det spildt ulejlighed at bekymre sig om nogen af de andre. Men det er blot min personlige mening. Det betyder ikke, at jeg mener, at tibetanernes praktisering af astrologi burde ophøre. Set fra et kulturelt synspunkt er astrologi noget meget vigtigt.

Hvorom alting er, så blev min situation værre og værre. Det endte med, at jeg sendte en besked til hofmarskallen, hvori jeg tiggede ham om at sætte tempoet i vejret. Men vore ceremonier er lange og indviklede, og jeg begyndte at nære frygt for, at den aldrig ville høre op.

Da højtideligheden langt om længe var forbi, var jeg den uomstridte leder for seks millioner mennesker, der stod over for truslen om en omfattende krig. Og jeg var stadig ikke mere end femten år gammel. Det var en umulig situation at befinde sig i, men jeg anså det for min pligt at undgå denne katastrofe, hvis det overhovedet var muligt. Min første opgave var at udnævne to nye premierministre.

Grunden til at jeg var nødt til at udnævne to var, at alle poster i vores regeringssystem, fra premierminister og ned, blev dubleret, således at alle stillinger blev besat med både en lægperson og en munk. Dette gik tilbage til Den Store Femte Dalai Lama, som var den første, der påtog sig verdslig magt, foruden sin stilling som åndeligt statsoverhoved. Selv om denne ordning havde fungeret godt nok på hans tid, så var den desværre håbløst uhensigtsmæssig i det tyvende århundrede. Dertil kom at regeringen, efter tyve års regentskab, var blevet temmelig korrupt, som jeg allerede har nævnt.

Det skulle være overflødigt at sige, at der kun blev indført få reformer. End ikke Dalai Lamaen kunne gøre dette, for alle hans forslag skulle først sendes videre til premierministrene, så til Kashag, derfra videre til hver af de underordnede medlemmer af den udøvende regering og endelig til Nationalforsamlingen. Hvis nogen modsatte sig hans forslag, var det overordentlig vanskeligt at komme videre med sagen.

Det samme skete med de forslag, der blev fremsat af Nationalforsamlingen, blot i modsat rækkefølge. I tilfælde af at et lovforslag endte med at blive forelagt Dalai Lamaen, kunne det ske, at han ønskede at komme med ændringsforslag. Disse blev i så fald skrevet ned på pergamentstrimler og vedhæftet det originale dokument, som så blev sendt hele turen tilbage for at blive godkendt.

Men hvad der gjorde det endnu mere vanskeligt at tilskynde til reformer, var det religiøse samfunds frygt for udenlandsk påvirkning, som man var overbevist om ville skade buddhismen i Tibet.

Med disse faktorer i baghovedet, valgte jeg en mand ved navn Lobsang Tashi til at være munke-premierminister, og en erfaren lægmandsadministrator, Lukhangwa, som hans modstykke.

Efter at det var gjort, besluttede jeg i samråd med dem og med Kashag at sende delegationer til USA, Storbritannien og Nepal i håbet om at overtale disse lande til at intervenere på vore vegne. Desuden sendte vi en til Kina i håbet om at forhandle os frem til en tilbagetrækning. Disse missioner tog af sted hen mod slutningen af året. Kort efter besluttede vi, som et resultat af at kineserne konsoliderede deres styrker i vest, at jeg skulle flytte til det sydlige Tibet i lighed med de fleste af regeringens overordnede medlemmer. På den måde ville jeg, hvis situationen forværredes, have let adgang til at søge eksil i Indien på den anden side af grænsen. I den mellemliggende tid skulle Lobsang Tashi og Lukhangwa forblive i Lhasa som fungerende ledere: jeg ville føre statens segl med mig.

Sandmandala

I perioden 20.-29. maj vil fire munke fra Drepung klosteret i Sydindien kreere en sandmandala i Den Sorte Diamant. Her beskriver cand. mag. i religionshistorie Laura Airaksinen hvad en sandmandala er og hele den omfangsrige symbolisme i mandalaen.

Historie

Blandt vestlige psykologer har der i mange år været stor interesse for mandalaen. Ifølge C. G. Jung har mennesket i alle kulturer altid produceret ensartede symboler for at give forskellige aspekter af sindet et visuelt udtryk. Mange gange foregår det ubevidst, men i Indien begyndte man at bruge mandalaen bevidst i meditation, og derfra kom praksisen til Tibet nogle århundrede efter vor tidsregnings begyndelse.

Struktur

Ordet mandala er sanskrit og betyder cirkel. Mandalaer er runde diagrammer, hvor symmetri, geometri og harmoni er grundlæggende elementer. I mandala-diagrammer er der cirkler og firkanter inden i hinanden, og den yderste afgrænsning er altid rund. Mandalaens midterste punkt er det vigtigste, for det symboliserer den dybeste kærne, hvorfra alt opstår og hvortil alt vender tilbage. Den yderste ring afgrænser mandalas sakrale område fra det profane. Man kan aldrig lave mandalas grundstruktur om, men i detaljerne varierer de forskellige mandalaer klart.

Mandalaens betydning

Mandalaen udgør en del af buddhismens filosofisk baserede oplevelses-system, hvori egoets natur beskrives ud fra de fem forstyrrende følelser: uvidenhed, vrede, begær, hovmod og misundelse. Mandalaets fem hovedfarver i midten og i de fire verdenshjørner: blå, hvid, rød, gul og grøn symboliserer disse følelser, hvorfra alle vore problemer ifølge buddhismen stammer. Målet i menneskelivet er at transformere disse følelser til noget positivt: visdom, kærlighed, gavmildhed, tolerance og tålmodighed. Når transformationsprocessen er fuldkommen, har man nået oplysning. Hermed kan man i mandala-diagrammet se både sindets oplyste og ikke-oplyste elementer, samt vejen til oplysning.

Mandalaen symboliserer hermed de indre elementer og processer i menneskets sind, som man også kan kalde mikrokosmos. Samtidig repræsenterer mandalaen de ydre elementer i verden og universet, som man kalder makrokosmos. Der er sammenhæng mellem mikrokosmos og makrokosmos, faktisk fungerer de efter samme principper og kan ikke skilles ad. Ifølge buddhistisk kosmologi står centralbjerget Meru i universets midte omgivet af fire kontinenter. Meru er den livsgivende og livsbærende kraft. Mandala

er et symbol på universet, og dermed står Meru i mandalaens midte, og mandalaens fire verdenshjørner er de fire kontinenter.

I meditationen er en mandala tredimensional

Mandala-billeder er oftest tegnet eller lavet i sand. Disse mandalaer er todimensionalle, men mandalaer kan også bygges tredimensionalt. I meditation er en mandala altid tredimensional. Således er en sandmandala faktisk tredimensional og skal opfattes som et energi-palads omgivet af have og hegn. Der findes fire porte til mandala-paladset, en i hver af de fire verdenshjørner, og i midten af paladset befinder de oplyste væsner sig. I meditationen forestiller man sig at være midt i mandalaen, at være et oplyst væsen, omgivet af et rent mandala-palads. Da mandala-paladset med alle sine elementer samtidigt symboliserer sindet og universet (sind= palads= verden= univers), undersøger man i meditation sindets og universets hemmeligheder. I en mandala er både det midterste punkt og hele mandalaen oplyst, for i et oplyst sind er der ikke dualisme. Når der ikke er dualisme, er der heller ikke forskel mellem sindet og universet.

Fremstilling af sandmandala

Selv den mindste detalje i mandalaen har symbolsk betydning, hvilket betyder at én, der kender symbolikken, kan læse buddhismens læresætninger i mandalaen. Den er en slags »bibel« i diagramform. Tibetanerne mener, at det er en rensende og lykkebringende proces at lave en sandmandala. Jo flere komplicerede detaljer der findes, jo mere gavnlig er fremstillingsprocessen både for munkene selv og for tilskuerne. Kun indviede, normalt munke eller nonner, kan lave mandalaer, samt bruge dem i meditationen. Fremstilling af mandala er så uhyre svær, at man ikke kan lave den uden først at studere længe. Meditationen vil være unyttig, hvis man ikke forstå symbolikken. I tibetanske klostre har man bestemte rituelle højtider, som kræver fremstilling af en sandmandala. sandmandalaen har en diameter på et par meter. Det tager som regel 4-6 munke en uge at frembringe den.

Før munkene går i gang med at opmåle mandalas struktur, laver de et ritual, hvor de i meditationen renser og helliggør stedet, sandet og sig selv. Man kan ikke bygge et helligt sted med urent udstyr eller urene hænder. Derfor uddriver munkene de negative energier,

som repræsenterer de forstyrrende følelser i sindet. Så ritualet er et ydre udtryk for det, som foregår i sindet. Munkene mediterer på, at de energier, som mandalaens buddha-aspekt indeholder, samles på stedet og fylder dem. De beder til, at disse positive energier kommer til at beskytte alle fra alt ondt.

Efter ritualet opmåler de mandalaens struktur i den rækkefølge, som er beskrevet i de hellige skrifter. De husker alle mål nøjagtigt udenad. Sproget i skrifterne er meget symbolsk. Der kan for eksempel stå, at nu skal der tegnes en sol. Det betyder nummer et, for der er kun én sol.

Når munkene er færdige med opmålingen, begynder de at male mandalaen. Traditionelt knuses værdifulde sten og sandet fra dem bruges, men i dag bruger man sand fra en hvid sten, og farver sandet med plantefarver. Munkene bruger to koniske metalrør. De skraber med det ene hen over det andet, og på grund af vibrationerne drysser sandet ud af det andet rør. Alle figurer, selv de mest komplicerede, bliver lavet på denne måde. Man bruger ikke lim eller andre hjælpemidler. Munkene skal beherske en speciel åndedræts-teknik, for ved det mindste pust spredes sandet, og mandalaen er ødelagt.

Munkene bruger sand af forskellige grovhed. De store arealer bliver dækket af groft sand, og de mest detaljerede figurer bliver lavet af det fineste sand. Når man laver de komplicerede figurer, skal man arbejde meget omhyggeligt for, at farvene ikke blander sig. Det er nemlig svært at få de blandede farver adskildt igen. Hvis der sker en fejl, begynder man forfra på hele mandala-fremstillingsprocessen, fordi fejlen viser, at koncentrationen er ufuldkommen. De helt små fejl rettes dog ved at suge det forkerte sand op fra mandalaen igennem røret.

Tilintetgørelse

sandmandala bliver altid fremstillet til et bestemt ritual. Når ritualet er fuldført, tilintetgøres den synlige mandala. Ifølge buddhismen er alt forgængeligt, og det er godt at huske det hele tiden. Man bør ikke hænge fast i ydre ting, for de forsvinder før eller siden. Hvis man har dannet sig et billede og en forståelse af mandalaet i sindet, kan man ikke miste det igen. Man kan bruge den, selv om den ydre form er forsvundet.

Munkene laver et ritual, hvor de beder de energier, som er i mandalaen, forlade stedet. Den ledende munk skærer mandalaens kraft over ved at tage lidt sand fra alle de mønstre, som symboliserer de forskellige energier. Derefter trækker han en vajra (en ritualt genstand) igennem mandalaen flere gange i en bestemt rækkefølge. Nu er mandalaen blevet en livløs genstand, og munkene hælder sandet i et kar. Tilskuerne må få lidt af det velsignede sand, og resten bærer man i procession til et vandområde – sandet fra mandalaen hældes som regel i vand. På den måde respekterer man vandånder og ønsker regn, så alting kan vokse og alle væsner kan have det godt. Samtidigt viser man respekt for naturen, fordi man giver noget smukt til den. Med vandets strøm vandrer sandet ud i verden. I den sidste bøn ved vandet mediterer munkene på disse ting, og så er det ud med sandet. Karret fyldes med vand, og munkene går tilbage til basen og vasker den omhyggeligt. Mandalatiden er forbi.

Yamantaka sandmandala

Sandmandalaen, som munkene fremstiller i Den Sorte Diamant, hedder Yamantaka-mandala. I tibetansk buddhisme er mandalaer en del er den tantriske praksis. Tantra-teksterne former grundlaget for tibetansk buddhisme sammen med sutra-tekster. I tantra-teksterne beskrives, hvordan man får kontakt med tantriske guddomme, det vil sige buddha-aspekter, som er bestemte aspekter i vort sind. Hver tantra-tekst har tilknytning til et bestemt buddha-aspekt. Således beskrives det i Yamantaka-tantraet, hvordan man mediterer på buddha-aspektet Yamantaka ved hjælp af Yamantaka-mandalaen. For at får lov til at praktisere de høje tantraer, skal man først have et fundament af kærlighed og medfølelse, og derefter skal man have en indvielse af en buddhistisk mester. Før sådan et indvielses-ritual fremstilles der en sandmandala, det vil sige for Yamantaka-indvielse fremstilles der en Yamantaka sandmandala. Efter indvielsen bruger den praktiserende pågældende mandala som hjælpemiddel i meditationen.

Yamantakas symbolik

Tantriske buddha-aspekter har forskellige funktioner. Nogle af dem er fredelige og nogle vredesfyldte. Essensen og formålet i begge er det samme. Grunden til de forskellige aspekter er, at mennesker er forskellige og derfor er det forskelligt, hvilket aspekt man kan identificere sig med.

Yamantaka er et vredesfyldt buddha-aspekt, som med sit grimasseskærende ansigt og udsmykkede kranie er meget skræmmende og grim. Han har 9 hoveder med horn, 34 hænder, 16 ben. Han er omgivet af ild, og han tramper på mennesker og dyr. I sandmandalaen er det umuligt at fremstille ham i samme detaljeringsgrad som på thanka-malerier. Derfor laver man bare hans symbol i midten af mandalaen. Mandala skal altid forstås som et energi-palads, og da Yamantaka er dette palads' herre, befinder han sig i centrum af mandalaen.

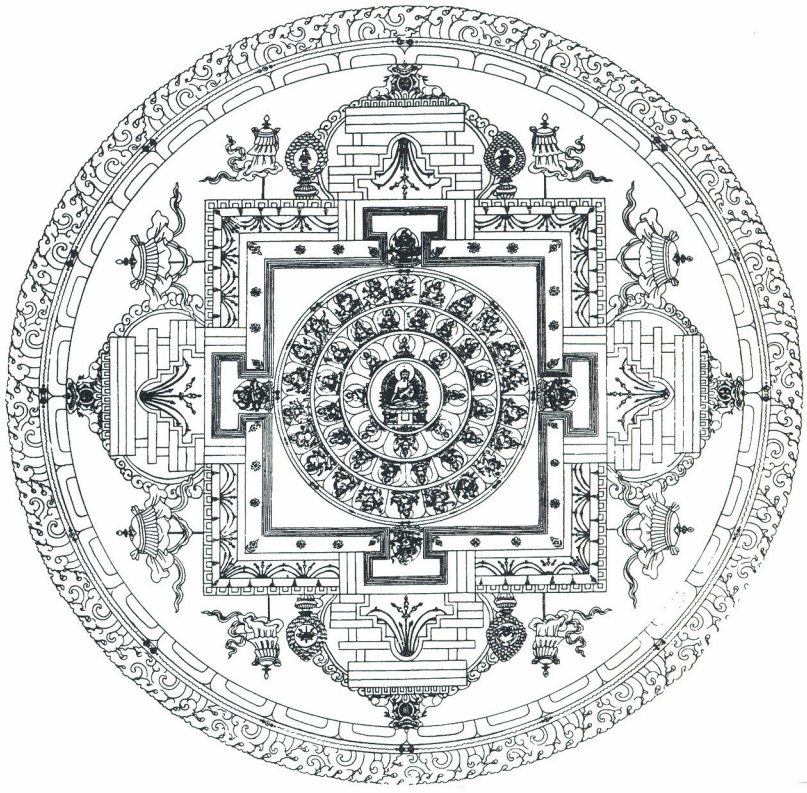

Mandala fra bogen »Mystic Art of Ancient Tibet« af Olschax & Wangyal

Yamantakas symbolik er tilknyttet beskyttelse, fordi Yamantaka er dødens modgift og fjende. Dødens herre hedder Yama. Yamantaka overvinder ham ved at tilintetgøre begær, had og uvidenhed, som er grundårsagerne til vore problemer og evige inkarnationer. Så længe der er had og andre forstyrrende følelser, har dødens herre nok at lave. Når man transformerer disse følelser til positiv bevidsthed, bliver man oplyst og overvinder dermed døden. Yamantaka er således både en personifikation af had og begær, samt en personifikation af den visdom, som kræves for at overvinde disse følelser.

Yamantaka sandmandalas symbolik

Når man fremstiller en sandmandala, begynder man af praktiske grunde fra centrum. I meditationen i indvielsesritualet forestiller man sig, at man kommer ind i mandala udefra, går rundt og nærmer sig langsomt centrum, hvilket er det endelige mål. Yamantaka-mandalaens dele gennemgås i det følgende udefra og ind mod centrum.

De yderste cirkler eller hegn

Yderst har alle mandalaer nogle beskyttende cirkler. I Yamantaka-mandalaen er kirkegårds-cirklen den yderste. Den viser, at man skal give afkald på sansenydelserne for at kunne komme ind i mandalaen. Samtidigt viser den de problemer, vi har i livet, og symboliserer den spirituelle vej. Den næste cirkel er ild-cirklen, som symboliserer filosofi. Den brænder uvidenhed bort. For at kunne komme over

vajra-cirklen, den tredje cirkel, skal man have bestemthed og styrke. Den inderste cirkel hedder lotus-cirklen, som symboliserer renhed. Man forestiller sig, at hele mandalaen ligger på en kæmpe lotusblomst, og det er blade af denne lotus, man ser. Efter at ens bevisthed rummer alle disse elementer, er man nået ind i mandalaens have.

Haven

Bunden er grøn som græs. Der er alle mulige fine dekorationer i haven, fordi et guddommeligt palads skal være smukt dekoreret. Der er blandt andet gyldne vaser og farverige flag. I hvert hjørne er der en parasol, som beskytter paladset mod solskin. Man kan også se skyer, som i virkeligheden er på himlen. Der er fire udsmykkede søjlegange foran paladsets fire porte.

Porte

I hvert verdenshjørne er der et port, hvor vrede vagter beskytter adgangen til centrum. Samtidigt viser disse agtpågivende væsner, at man skal have viljestyrke for at praktisere og møde de ting, der kommer op fra underbevidstheden i meditation.

Muren

Muren består af fem lag. De fire yderste er forskellige bånd og ornamenter, som hænger på vægen, på taget og i luften. Figurerne på den inderste røde stribe er faktisk dakinier, buddhistiske engle, som befinder sig på himlen og nedkaster ofringer til paladset.

Det indre hus: fem farver

I alle mandaler er der fem hovedfarver: blå i midten, hvid i øst, gul i syd, rød i vest og grøn i nord. Denne orienteringen stammer fra Indien, hvor øst er dér, hvor syd er i den vestlige verden. Farverne indeholder stort set hele det buddhistisk univers. De symboliserer de fem komponenter, som mennesket er formet af: bevidsthed, fysisk form, følelser, forestillinger og vilje, som i oplyst tilstand omdanner sig til de fem meditations-buddhaer. Farverne symboliserer også de fem elementer, alt er bygget af: rum, vand, jord, ild og luft. De ovennævnte fem forstyrrende følelser er måske den vigtigste del af symbolkæden, fordi de er årsagen til verdens lidelse, og fordi de i oplyst tilstand transformerer sig til meditation-buddhaernes visdomme.

Rundt om centret er der nogle figurer af fint sand på det grovere hvide, gule, røde og grønne sand. De symboliserer forskellige feminine og maskuline energier af Yamantaka, det vil sige energier af oplyst sind.

Centret

Formålet med mandalaen og livet er at nå centrum. Den fulde oplysning.

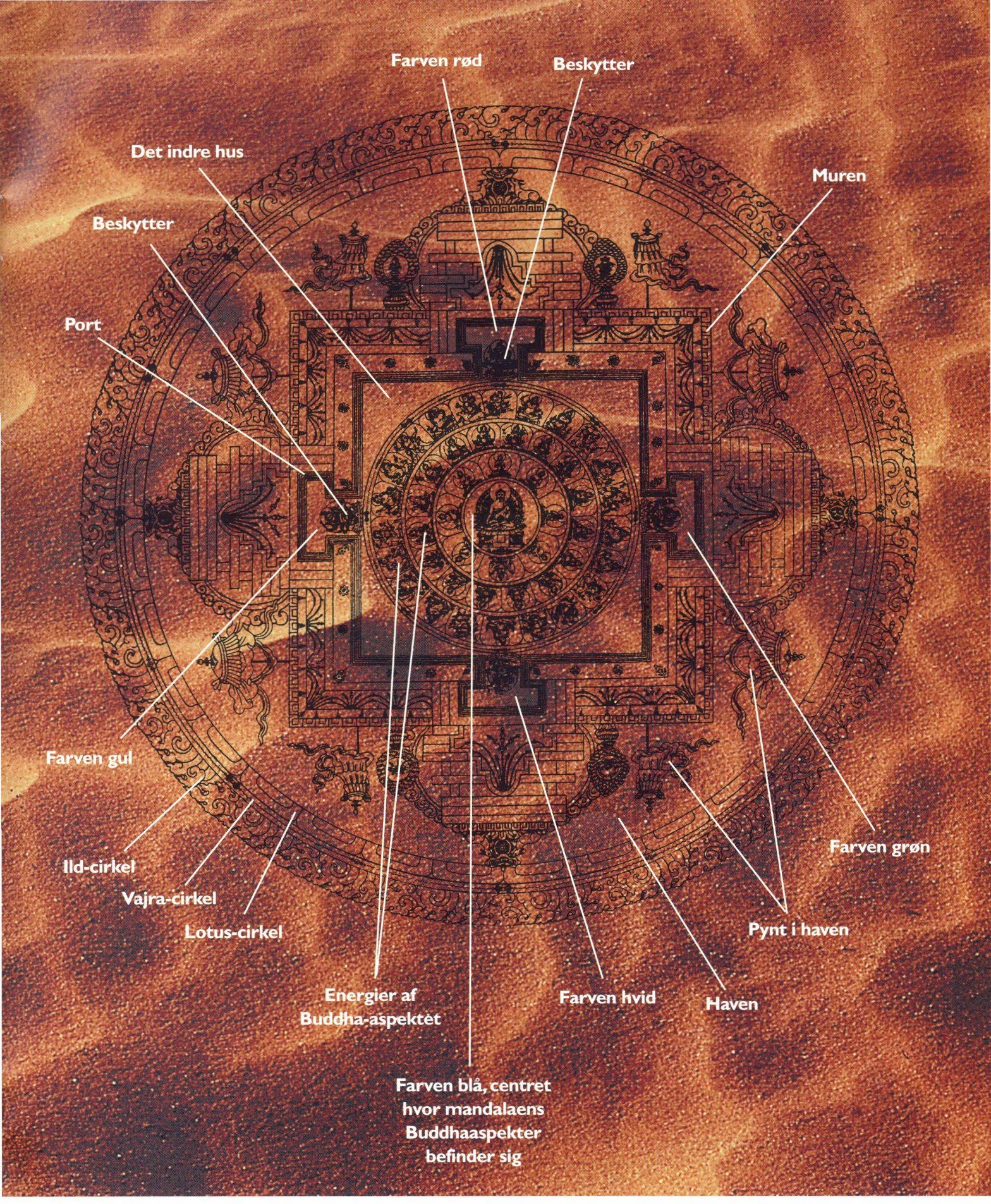
Farven rød
Beskytter
Det indre hus
Muren
Beskytter
Port
Farven gul
Ild-cirkel
Vajra-cirkel
Lotus-cirkel
Farven grøn
Pynt i haven
Energier af Buddha-aspektet
Farven hvid
Haven
Farven blå, centret hvor mandalaens Buddhaaspekter befinder sig

Et tibetansk kloster i eksil:

Drepung Gomang Dratsang

Dansk Selskab for Tibetansk Kultur har inviteret fire munke og en tolk fra Drepung Gomang klosteret i Sydindien til København i maj måned for at lave en sandmandala i Den Sorte Diamant. Dette besøg understreger relationerne mellem Dansk Selskab for Tibetansk Kultur og Drepung, idet Selskabets formand Tarab Tulku kommer fra Drepung.

Tekst og foto af Henrik Enslev og Laura Airaksinen

Historie

Klostret Drepung blev grundlagt i 1416 tæt på Lhasa af stifteren af Gelugpa-linjen Je Tsongkhapas elev. Det bestod oprindeligt af tre selvstændige administrative enheder (dratsang), men nu om dage er der to tilbage, nemlig Loseling og Gomang. Gomang er tibetansk, hvor »go« betyder én dør«, og »mang« betyder mange, altså mange døre. Legenden siger, at Gomang i sin storhedstid havde mange store lamaer, som kunne gå gennem vægge, derfor kaldtes klosteret Gomang.

Eksil

Drepung blev det største kloster i Tibet, og forskellige kilder angiver antallet af munke i 1959 til mellem syv og ti tusinde. Da Dalai Lama flygtede fra Tibet i 1959, fulgte mange Drepung-munke med ham, sammen med munke fra andre klostre, og opstillede en lejr i Buxa i det nordøstlige Indien. Da munkene ti år senere flyttede til sletterne i Karnataka i Sydindien, var der kun få af dem tilbage. De lavede et lille samfund på den jord, som Indien havde givet dem. Det var svært for dem at flytte ned i varmen, og de havde mange problemer med tropiske sygdomme. Trods besværligheder er det dog lykkedes for munkene at få et blomstrende kloster op at stå, hvor de viderefører deres klostertraditioner, religiøse praksis og filosofiske studier.

Traditionel uddannelse

Drepung er (og har altid været) et klosteruniversitet, hvilket vil sige, at de giver den højeste filosofiske skoling inden for tibetansk buddhisme. Alle som studerer og bor fast på klostret er munke, der kan dog godt være både mandlige og kvindelige besøgende på klostret for at studere i kortere eller længere tid. Der er kun to andre klosteruniversiteter, henholdsvis Sera og Ganden, som begge ligesom Drepung er flygtet til Indien.

På klosteruniversiteter tilegner de studerende sig viden på tre forskellige måder:

1. Gennem lærerens direkte undervisning, som består af gennemgang af de filosofiske tekster.
2. Filosofistuderendes egen udenadslære og analyser af tekster.
3. Den dialektiske debat, hvor de studerende to og to under rituelle former debatterer tekster og deres indhold.

Når den studerende har færdiggjort

alle fag og tekster, kan han gå til en afsluttende prøve, og hermed opnå den højeste akademiske grad »lharampa geshe« inden for tibetansk buddhisme. Det kræver 20 – 30 års studier, og svarer til en doktorgrad.

Moderne fag

Studieformen betød, at man i Tibet kun modtog voksne munke, som allerede havde fået grundskoling i et mindre kloster. Efter at klosteret var flygtet til Indien, var der kun få munke i det nystartede eksil Drepung, og derfor begyndte man at optage børn, blandt andet forældreløse børn. Derfor åbnedes en grundskole for disse børnemunke, og dermed kom de sekulære fag inden for klosterets mure. Nu om dage har skolen ca 150 elever mellem 6 og 18 år, som bliver undervist blandt andet i engelsk, matematik og EDB. Lærergruppen i skolen består af både læg-tibetanere og munke. Parallelt med skolen lærer børnene buddhistiske tekster udenad. Efter grundskolen er eleverne klar til den egentlige oplæring i filosofi på klosteruniversitetet.

Khangtsen

I øjeblikket er der over tre tusinde munke i Drepung, hvoraf ca 1.500 er i Gomang. Gomang er delt i 16 khangtsen'er (huse), som er meget selvstændige enheder, som sørger for munkenes husly, påklædning og hygiejne, mens Gomang Dratsang står for munkenes mad. Hver munk har en lærer for livet, som bor i den samme khangtsen. Hver khangtsen repræsenterer et geografisk område, og normalt har munkene slægtninge eller venner dér, når de ankommer til klosteret. Munkene bor ofte to eller tre sammen på et tolv kvadratmeter værelse. Khangtsenernes størrelser varierer fra nogle snese til fire hundrede munke.

Antallet af munke vokser

Antallet af nyankomne munke vokser hurtigt, og i dag kommer der omkring 150 om året. En del af dem er nyankomne flygtninge fra Tibet, og mange børn bliver sendt af deres forældre fra andre egne af Himalaya for at studere.

Munkenes alder varierer fra 6-7 årige til oldinge. Når en ny munk ankommer, bliver han henvist til den khangtsen hvortil han hører, og bliver derefter øjeblikkeligt sat i gang som novice. Når munken har studeret en given del, og er mindst 20 år, kan han blive fuldt ordineret.

Det er problematisk for klostret, at antallet af munke stiger så hurtigt, fordi der bliver pladsmangel og økonomisk smalhals. Det er dog en tradition at klostrene tager imod alle, som vil være munke.

Administration

Den højeste myndighed i klostret er abbeden (khenpo), som sidder i sit embede i 6 år. Han er normalt udnævnt af Dalai Lama ud fra en liste som klosteret sender med navnene på de munke, som har fuldført lharampa geshe-graden. Under abbeden er der tre embedsmænd: den ansvarlige for disciplinen (geko), den ansvarlige for bønnerne (umdze), og den studieansvarlige (lama shunglenba). Den anden meget vigtige gruppe af embedsmænd er chanzoes, som er ansvarlige for den daglige drift af dratsangen, herunder økonomien. De er valgt af munkene for en treårig periode. Klosterets »beslutnings-kollegie« består af den nuværende abbed, de tidligere abbeder, de tre ovennævnte embedsmænd, chanzoes og repræsentanter fra hver khangtsen.

Mad

Munkenes mad er meget beskeden – om morgenen får de brød og the, til frokost brød eller ris og grønsager, og det samme til aften. Somme tider bliver der serveret kød. Munkene henter deres mad i dratsangs fælleskøkken, hvor munkene på skift laver mad en måned ad gangen. Gomang har også en kantine, hvor de sælger sodavand, the, småretter med mere. Alt er meget billigt, men dratsang prøver alligevel at tjene lidt penge på den.

Arbejde

Ved siden af køkkenarbejdet har munkene andre pligter såsom markarbejde, nybygnings- vedligeholdelses- og rengøringsarbejde på klosteret, kontorarbejde og tempelarbejde (klargøring og oprydning). Disse opgaver er en del af munkenes forpligtigelser. På den måde løser klostret den største del af opgaverne selv, og bruger kun i beskedent omfang lønnet arbejdskraft.

Økonomi

Klostrene i eksil får et grundbeløb på 20 indiske rupees (ca. 4 kr) pr. munk pr.. dag af den tibetanske eksilregering. Beløbet skal dække mad, studiemateriale og en del af munkenes medicinske udgifter. Yderligere tjener Gomang et beskedent beløb på salg af kunsthåndværk og på at drive et lille pensionat i Delhi, men den største indtægtskilde er vestlige sponsorer. For nyligt er munkene begyndt at tage til vesten for at opføre deres traditionelle danse eller lave sandmandalaer, og herigennem skaffe indtægter til klosteret.

Munkene kan tjene penge på at besøge de lokale tibetanere og lave ritualer hos dem, bl.a. ved dødsfald. Lægtibetanere kan også sponsorere en puja (meditation og recitation af bønner), og det sponsorerede beløb uddeles til munkene. Herudover har nogle munke private sponsorer, og nogle munke får hjælp af deres familier.

Sundhed

Klosteret har en lille klinik og et lille apotek, hvor de kan klare mindre opgaver. De største sundhedsproblemer for munkene er tuberkulose, hudsygdomme og maveproblemer, som kræver behandling på et større hospital.

Hospitalsbesøg er meget dyre for

munkene, som ikke har nogen regulær indkomst. Størstedelen af medicinudgifterne betales af khangtsen eller munken selv.

Den 20 -årige munk Lobsangs dag på Drepung klostret

Lobsang står op klokken fem om morgenen sammen med de andre munke. Han deler sit værelse med to andre og toilet/badeværelse med 30 andre munke. Det er stadigvæk mørkt, og klostrets hunde gør, da munkene går fra deres hus til hovedtemplet, hvor morgenpujaen holdes.

Der kommer flere hundrede munke til templet, og de sidder med benene over kors på lange madrasser på gulvet. De mest betydningsfulde munke sidder på små troner tæt på alteret, hvor statuerne af buddhaer er. Munkene småhvisker indtil recitationen begynder. De kender dagens bønner og tekster udenad,og recitationen fylder snart templet.

Efter en halvanden time er pujaen slut, og Lobsang spiser lidt brød og drikker tibetansk te til morgenmad. Så er det tid til at fortsætte med at studere den filosofiske tekst, han nu har været i gang med i nogle uger. Han skal lære teksten udenad, følge med i lærerens undervisning i teksten, og debattere tekstens indhold med andre munke.

Det bruger han hele formiddagen til, men han er mest glad for at debattere.

Der bliver ofte en meget intensiv stemning, når munkene samles i klostergården for at debattere. Når tibetanske munke debatterer de buddhistiske tekster, foregår det efter nogle meget faste regler, og munkene understreger deres argumenter med kropslige bevægelser og kraftige håndklap.

Klokken 11.00 er der frokost. Maden bliver lavet af køkkenmunke i det store fælles køkken, og en munk fra hvert hus henter mad til hele huset. Lobsang spiser på sin seng; i dag er der ris og linser. Efter frokosten er der middagspause indtil klokken to, og de fleste munke udnytter den til at sove en middagslur.

Lobsang sover også, og klokken to fortsætter han sine studier i tre timer. Så er det tid til et hurtigt aftensmåltid – i dag er der aftenpuja klokken halv seks i templet. Det er en kort puja på kun en time. Lobsang skal deltage i endnu en debat, som varer til ni. Derefter har han fri resten af aftenen, men mørket er allerede faldet på, så i aften når han ikke at gå en aftentur, som han ellers gerne gør.

I stedet for går han i klostrets kantine, som er proppet med munke i livlig diskussion, og køber lidt te og snacks. Der sidder han indtil klokken ti, hvorefter han skriver et brev til sin familie, og siger sine private bønner på sit værelse. Lobsang falder i søvn klokken elleve.

Tibetansk for begyndere

Alle mandage klokken 17.00 - 18.55 fra den 4. september 2000.

Nærmere oplysning:

Studieskolen tlf. 33 14 40 22

eller hos læreren

Ngawang Losang på

tlf. 39 76 68 88.

Rejse til Tibet og Kina

Juvelen i Lotusblomsten og Riget i midten

Storslået kulturrejse 18 dage igennem det tibetanske og kinesiske kulturland:
Beijing – Chengdu – Samye – Lhasa – Lijiang – Kunming
En oplevelse for livet.

Afrejse 13. – 30. august 2000

Vi flyver med SAS København – Peking t/r
Pris pr. person kr. 24.975,-

På turen bliver der god tid til at fordybe sig i de forskellige ting vi skal ud og se, f.eks. gåtur på Den Kinesiske Mur, Den Forbudte By, Pekingoperaen og ikke mindst klostrene i Tibet, hvor vi følger med i munkenes hverdag, det store Potala-palads i Lhasa, Naxifolket i Lijiang og meget, meget mere.

Yderligere oplysninger fås hos rejseleder Jette Andersen tlf. 43 73 04 73 eller rejsebureauet Seven C's Adventure, som er teknisk arrangør tlf. 33 14 70 77

Tibet Shop

Den eneste rigtige tibetanske butik i Danmark er nu åben igen.
Hverdage fra kl. 12-16 og lørdag kl. 11-14.

Tibet Shop formidler også kontakten til:

Tibet Herbal Clinic

Bhuti Losang, tibetansk læge, er uddannet på Tibetan Medical and Astrological Institute i Dharamsala, kan efter aftale give konsultationer og opstille horoskoper.

Tibet rejser

I samarbejde med Tibet Travel og Tours i Kathmandu, arrangerer Tibet Shop ture til Tibet.

Tibet Hjemmeservice

Sonam Wangchen udddannet som social- og sundhedshjælper, tilbyder hjemmeserviceydelser samt tibetansk madlavning til festlige lejligheder ude og hjemme.

Tibet Shop
Skt. Gertruds Str. 8
1129 København K
Tlf. 33 93 49 42 fax: 39 76 68 88

Dragens år

5. februar 2000 – 23. januar 2001

Dalai Lama blev født den 6 juli 1935. I oversigten over datoerne for de forskellige kinesiske astrologiske tegn, fremgår det at Dalai Lama er født i et træ-svin år. Så vi kan kun håbe på at tydningen er korrekt og at Dragens år dermed vil blive et nemt år for Dalai Lama

Bearbejdet af Rolf Gilberg

Drageåret vil varsle en følelse af forventning og håb. Dragen vil med sikkerhed forsøge at indfri håbet – nogle gange med held – men vil også give nogle gavnlige advarsler til menneskeheden. Drageåret er fyldt med dramatik, spænding og gyldne muligheder. I drageåret vil begivenheder være større og mere farverige end ellers.

På den politiske scene vil drageåret bringe betydningsfulde ændringer. Nye indflydelsesrige skikkelser vil træde frem på verdensscenen. Året vil også være kendetegnet ved visse gruppers energiske kamp for sager, som de lidenskabeligt tror på.

Drageåret begunstiger bestemt iværksættelsen af planer, der ofte er særdeles ambitiøse. Politikere eller forretningsfolk synes at årtusindeskiftet skal mindes på en mere vedvarende måde. Resultatet af det vil være storslåede planer om store byggeprojekter og nye seværdigheder og kulturcentre, der skal være til gavn for menneskene langt ind i fremtiden. Storslåede og fantastiske projekter vil se dagens lys. Folk vil bliver overenergiske, men det vil være klogt ikke at overvurdere sig selv. Tingene ser bedre ud i dragens år, end de egentlig er.

Økonomisk vil det være et godt år. Det er den rigtige tid at spørge sin bank om et lån, eller at starte en ny virksomhed. Dragen øser med held og lykke. Men pas på, dragen er forsvundet, når fejlene opdages og skal rettes. Held og uheld vil være der i rigt mål.

Alt den spænding drageåret bringer med sig vil få kunstnere til at skabe mere dristig kunst. Inden for mediebranchen vil der ske betydningsfulde udviklinger med nyskabende oplevelser til brugerne.

Den meget spænding i dragens år vil ikke kun være positiv. Drageår synes at være præget af mange overraskelser og katastrofer i naturen, for eksempel forfærdelige jordskælv. Gemytterne vil blusse op verden over, alle vil starte reele eller indbildske revolutioner mod kvælende omgivelser.

Det vil blive et livligt år med vidtrækkende udviklinger, et år med store muligheder. For den, der er villig til at gribe chancen og få det bedst mulige ud af det, kan det blive en tid med fremgang og personlig bedrifter. Det vil være et godt år at blive gift i.

Hvordan det går den enkelte i Dragens år

Rotten

Et meget godt år. Gode udsigter for både arbejde og romantik. Rotten vil have let ved at tjene penge eller at blive forfremmet. Mens rotten vil blive anerkendt for sine præstationer dette år, må rotten også være på vagt overfor nye venner, som vil udnytte den.

Oksen

Et nogenlunde år med mange forandringer og uventet problemer, som vil holde oksen beskæftiget. Planer vil blive gennemførte, men ikke nær så hurtigt, som oksen gerne ser det. Oksen bliver nødt til at arbejde hårdt selv om den vil komme i kontakt med hjælpsomme og indflydelsesrige mennesker.

Tigeren

Der er ikke udsigter til meget for tigeren dette år. Det vil være hårdt at skaffe penge eller andre vil få tigeren til at gøre ukloge investeringer. Nogen ulykke er i vente. Det kan være adskillelse fra en man holder meget af eller en adskillelse fra en partner. Tigeren vil have vanskeligheder med at finde sig til rette med de forandringer der kommer også selv om de er til dens eget bedste.

Haren

Det bliver et moderat lykkeligt år, men travlt både hjemme og på arbejde. Men hensyn til penge vil det blive et blandet år. Haren vil dog være i stand til at være nogenlunde glad, da den vil vinde mere end den taber. Haren vil få magtfulde ny venner, som vil vise sig at være til dens fordel.

Dragen

Drageåret er et godt år for den som er født i et drageår. Der ligger masser af goder og venter. Der vil være muligheder for at vinde anerkendelse eller gøre store fremskridt i sit arbejde. Hjemmelivet er roligt, selv om der kan forekomme mindre sygdomsproblemer. Alt i alt en stabil tid uden finansielle problemer eller andet dårligdom.

Slangen

Et vanskeligt år. Der er ikke udsigt til store vindinger hverken i arbejdet eller løbebanen. Man vil vil blive udsat for negativ sladder og jalousi. Det værste vil dog være overstået hen på sommeren. Det kolde vejr kan bringe gode nyheder. Det er et år, hvor man ikke skal skaje ud og holde pengene tæt til kroppen.

Hesten

Et blandet år. Mange uløste problemer vil tære på hestens tålmodighed og bekymringer vil tynge sjælen, måske bringe helbredsproblemer med sig. Hesten skal dog ikke forvente det værste. Stormen vil lægge sig og der er ikke så store fare som forventet. Det er en tid hvor man skal fokusere på livets lyse sider, hvor man skal dyrke familie og venner samt formilde sine fjerder.

Fåret

Et hektisk men ærligt år. Fåret vil kun vinde lidt. Selv om der vil være mange diskussioner, bliver fåret ikke udsat for store omvæltninger. Det vil være vanskeligt at spare penge op, men skulle komme godt gennem året, hvis fåret afstår fra at spille eller lave drastiske ændringer i sit liv.

Aben

Fordelene for aben i dette år vil blive i form af viden og teknisk know-how. Fordelene vil ikke være håndgribelige eller tydelige her og nu. Problemer og uafgjorte sager kan kaste skygger, og aben kan blive nødt til at bringe egne penge for at gennemføre sine planer.

Det er et år hvor man skal være på vagt og lære.

Hanen

Et godt og gunstigt år. Held og lykke vil følge hanen, som vil være i stand til at få en ledende stilling eller får muligheden for at forme sin egen skæbne. Helbred og hjemmeliv vil give frustrationer som kan gøre én træt og anspændt. Der vil komme børn eller bryllup i familien.

Hunden

Et vanskeligt år forude. Hunden må arbejde hårdt for at vedligeholde sin status og må konstant kæmpe mod konkurrenter. Folk vil udnytte hundens svaghed, og den har udsigt til en del sygdom. Det vil være et år med lav profil. Det vil være godt at slå sig sammen med andre i stedet for at forsøge at kæmpe sig igennem på egen hånd. Sidst på året vil der dog komme gode nyheder.

Vildsvinet

Et nemt år. Man vil blive støtte af magtfulde personer og have held med at tilfredsstille sin overordnede. Grisen vil blive anerkendt og respekteret af sine medarbejdere. Familielivet vil gå fint, men der kan forventes mindre sygdom eller tab af personlig ejendom.

Afskrift fra:
Fantoni, Barry [1986]: Barry Fantoni's Chinese Horoscopes. 260 p. (London: Sphere Books Limited).
Lau, Theodora [1988]: The Handbook of Chinese Horoscopes. 331 p. (New York: Harper & Row).
Somerville, Neil [1999]: Dit kinesiske horoskop for år 2000 Dragens År. 277 p. (København: Sesam).

31. jan. 1900 – 18. feb. 1901: metal-rotte
19. feb. 1901 – 7. feb. 1902: metal-okse
8. feb. 1902 – 28. jan. 1903: vand tiger
29. jan. 1903 – 15. feb. 1904: vand hare
16. feb. 1904 – 3. feb. 1905: træ drage
4. feb. 1905 – 24. jan. 1906: træ slange
25. jan. 1906 – 12. feb. 1907: ild-hest
13. feb. 1907 – 1. feb. 1908: ild-ged
2. feb. 1908 – 21 jan. 1909: jord-abe
22. jan. 1909 – 9. feb. 1910: jord-hane
10. feb. 1910 – 29. jan. 1911: metal-hund
30. jan. 1911 – 17. feb. 1912: metal-svin
18. feb. 1912 – 5. feb. 1913: vand-rotte
6. feb. 1913 – 25. jan. 1914: vand-bøffel
26. jan. 1914 – 13. feb. 1915: træ-tiger
14. feb. 1915 – 2. feb. 1916: træ-hare
3. feb. 1916 – 22. jan. 1917: ild-drage
23. jan. 1917 – 10. feb. 1918: ild-slange
11. feb. 1918 – 31. jan.1919: jord-hest
1. feb. 1919 – 29. feb. 1920: jord-ged
20. feb. 1920 – 7. feb. 1921: metal-abe
8. feb. 1921 – 27. jan. 1922: metal-hane
28. jan. 1922 – 15. feb. 1923: vand-hund
16. feb. 1923 – 4. feb. 1924: vand-svin
5. feb. 1924 – 23. jan. 1925: træ-rotte
24. jan. 1925 – 12. feb. 1926: træ-bøtfel
13. feb. 1926 – 1. feb. 1927: ild-tiger
2. feb. 1927 – 22. jan. 1928: ild-hare
23. jan. 1928 – 9. feb. 1929: jord-drage
10. feb. 1929 – 29. jan. 1930: jord-slange
30. jan. 1930 – 16. feb. 1931: metal-hest
17. feb. 1931 – 5. feb. 1932: metal-ged
6. feb. 1932 – 25. jan. 1933: vand-abe
26. jan. 1933 – 13. feb. 1934: vand-hane
14. feb. 1934 – 3. feb. 1935: træ-hund
4. feb. 1935 – 23. jan. 1936: træ-svin
24. jan. 1936 – 10. feb. 1937: ild-rotte
11. feb. 1937 – 30. jan. 1938: ild-bøffel
31. jan. 1938 – 18. feb. 1939: jord-tiger
19. feb. 1939 – 7. feb. 1940: jord-hare
8. feb. 1940 – 26. jan. 1941: metal-drage
27. jan. 1941 – 14. feb. 1942: metal-slange
15. feb. 1942 – 4. feb. 1943: vand-hest
5. feb. 1943 – 24. jan. 1944: vand-ged
25. jan. 1944 – 12. feb. 1945: træ-abe
13. feb. 1945 – 1. feb. 1946: træ-hane
2. feb. 1946 – 21. jan. 1947: ild-hund
22. jan. 1947 – 9. feb. 1948: ild-svin
10. feb. 1948 – 28. jan. 1949: jord-rotte
29. jan. 1949 – 16. feb. 1950: jord-bøffel
17. feb. 1950 – 5. feb. 1951: metal-tiger
6. feb. 1951 – 26. jan. 1952: metal-hare
27. jan. 1952 – 13. feb. 1953: vand-drage
14. feb. 1953 – 2. feb. 1954: vand-slange
3. feb. 1954 – 23. jan. 1955: træ-hest
24. jan. 1955 – 11. feb. 1956: træ-ged
12. feb. 1956 – 30. jan. 1957: ild-abe
31. jan. 1957 – 17. feb. 1958: ild-hane
18. feb. 1958 – 7. feb. 1959: jord-hund
8. feb. 1959 – 27. jan. 1960: jord-svin
28. jan. 1960 – 14. feb. 1961: metal-rotte
15. feb. 1961 – 4. feb. 1962: metal-bøffel
5. feb. 1962 – 24. jan. 1963: vand-tiger
25. jan. 1963 – 12. feb. 1964: vand-hare
13. feb. 1964 – 1. feb. 1965: træ-drage
2. feb. 1965 – 20. jan. 1966: træ-slange
21. jan. 1966 – 8. feb. 1967: ild-hest
9. feb. 1967 – 29. jan. 1968: ild-ged
30. jan. 1968 – 16. feb. 1969: jord-abe
17. feb. 1969 – 5. feb. 1970: jord-hane
6. feb. 1970 – 26. jan. 1971: metal-hund
27. jan. 1971 – 14. feb. 1972: metal-svin
15. feb. 1972 – 2. feb. 1973: vand-rotte
3. feb. 1973 – 22. jan. 1974: vand-bøffel
23. jan. 1974 – 10. feb. 1975: træ-tiger
11. feb. 1975 – 30. jan. 1976: træ-hare
31. jan. 1976 – 17. feb. 1977: ild-drage
18. feb. 1977 – 6. feb. 1978: ild-slange
7. feb. 1978 – 27. jan. 1979: jord-hest
28. jan. 1979 – 15. feb. 1980: jord-ged
16. feb. 1980 – 4. feb. 1981: metal-abe
5. feb. 1981 – 24. jan. 1982: metal-hane
25. jan. 1982 – 12. feb. 1983: vand-hund
13. feb. 1983 – 1. feb. 1984: vand-svin
2. feb. 1984 – 19. feb. 1985: træ-rotte
20. feb. 1985 – 8. feb. 1986: træ-bøffel
9. feb. 1986 – 28. jan. 1987: ild-tiger
29. jan. 1987 – 16. feb. 1988: ild-hare
17. feb. 1988 – 5. feb. 1989: jord-drage
6. feb. 1989 – 26. jan. 1990: jord-slange
27. jan. 1990 – 14. feb. 1991: metal-hest
15. feb. 1991 – 3. feb. 1992: metal-ged
4. feb. 1992 – 22. jan. 1993: vand-abe
23. jan. 1993 – 9. feb. 1994: vand-hane
10. feb. 1994 – 30. jan. 1995: træ-hund
31. jan. 1995 – 18. feb. 1996: træ-svin
19. feb. 1996 – 6. feb. 1997: ild-rotte
7. feb. 1997 – 27. jan. 1998: ild-bøffel
28. jan. 1998 – 15. feb. 1999: jord-tiger
16. feb.1999 – 6. feb. 2000: jord-hare

Kyabje Geleg Rinpoche

Underviser i København 9.-11. maj

Præsentation af Kyabje Geleg Rinpoche

Geleg Rinpoche blev født i Lhasa, Tibet i 1939. Han er en reinkarneret Lama, som har taget sin uddannelse fra Drepung klosteruniversitetet. Drepung var det største af de tibetanske klosteruniversiteter, der på sit højeste talte 13.000 munke, og var kendt for at have nogle af de største lærermestre.

Rinpoche opnåede den højeste universitetsgrad, kaldet Geshe Lharam, og havde specielt ry for sin gode hukommelse, sin intellektuelle dømmekraft og personlige indsigt.

Da Geleg Rinpoche måtte flygte til Indien i 1959, opgav han sit klosterliv, men påtog sig at undervise interesserede i tibetansk buddhisme.

Mens Geleg Rinpoche boede i Indien redigerede og udgav han over 170 sjældne tibetanske manuskripter, der ellers kunne være gået tabt.

I den sidste del af 70'erne blev Geleg Rinpoche af Hans Hellighed Dalai Lama's lærere, Kyabje Ling Rinpoche og Kyabje Trijang Rinpoche, bedt om at undervise vestlige studerende.

Siden da, har han gennemrejst og undervist i store dele af verden.

Geleg Rinpoche dannede i 80'erne Jewel Heart organisationen med hovedsæde i Michigan USA og afdelinger i New York, Chicago, San Francisco og i Nijmegen, Holland.

Geleg Rinpoche er et strålende eksempel på venlighed, gavmildhed, humor og inspirerende indsigt. Han er kendt for sit grundige kendskab til det engelske sprog, og han har samtidig et nært forhold til den moderne vestlige kultur efter at have levet og undervist praktiserende buddhister i USA i over 10 år.

Program for Geleg Rinpoches besøg

Tirsdag den 9. maj 2000 kl. 19.00-22.00
AT LEVE OG AT DØ
Sted: Tårnstudiet, Vesterbrogade 40, 5th, 1620 Khb.V.

Onsdag den 10. maj 2000 kl. 19.00-22.00
HVID MANJUSRI – INDVIELSE
Sted: Medborgerhuset, Nørre Alle 7, 2200 Kbh. N

Torsdag den 11. maj 2000 kl. 19.00-22.00
GRIB LIVET
Sted: Tårnstudiet, Vesterbrogade 40, 5th, 1620 Kbh.V.

Pris: Kr. 100 pr. aften.

Tilmelding: Tarab Instituttet, Store Søhøj,
Hørsholm Kongevej 40, 2970 Hørsholm

Tlf./fax.: 45 76 00 44
E-mail: tarabinstitute@mail.tele.dk

Indbetaling på giro 1 245 0133.
Husk at medbringe giroblanketten.
Husk at notere hvilke aftener du ønsker at reservere plads til.

TARAB INSTITUTTET

Jubilæumsforestilling

15 og 10 års jubilæum den 11. november 2000

Dansk Selskab for Tibetansk Kultur blev stiftet i 1985 af bl.a Tarab Tulku Losang og Susanne Brøgger, og i 1990 så Teje Barfoed behovet for en mere målrettet humanitær indsats og Tibet-Hjælp opstod som en underafdeling af selskabet

Selskabet har i de 15 år, det har eksisteret, arbejdet på at udbrede kendskabet til den unikke tibetanske kultur. Dette er blandt andet blevet gjort ved at invitere mange tibetanere til Danmark for at vise os og tale om forskellige aspekter af den tibetanske kultur, løbende kulturelle arrangementer og foredrag, vores medlemsblad samt udgivelsen af tre bøger.

Tibet-Hjælp har siden sin spæde begyndelse i 1990, fokuseret på børn og unge tibetanske flygtninge under uddannelse og kan nu med stor glæde se mange af dem færdiggøre deres studier. Hvert år inviterer Tibet-Hjælp også to skoleledere til Danmark for at gå på et demokratikursus på Den Internationale Højskole. Med deres nye viden og indsigt kan de bidrage til demokratiseringsprocessen på deres respektive skoler i Indien og Nepal. Desuden støtter Tibet-Hjælp mange projekter i eksilsamfundet og i Tibet.

Der er nu over 700 medlemmer af selskabet og knap 500 støtter tibetanerne igennem sponsorater eller ved at give pengegaver.

Fra at meningmand i 1985 sjældent vidste noget om Tibet, er Tibet gennem Dalai Lamas utrættelige arbejde, og pressens sympati for Tibetsagen specielt efter murens fald og Dalai Lamas tildeling af Nobels fredspris, blevet en del af vores fælles bevidsthed.

Vi ønsker alle, at Dalai Lamas arbejde inden alt for længe må bære frugt og give Tibet den selvstændighed, som tibetanerne længes efter.

For at fejre henholdsvis 15 år og 10 års jubilæerne er selskabet i gang med at stykke en festlig jubilæumsforestilling sammen til lørdag den 11. november 2000. Selskabet vil sætte fokus på Tibet i ord, billeder og toner.

Det vil være muligt at købe billetter efter sommerferien.

Støt en tibetansk munk eller nonne

– og dermed den tibetanske kultur for 100 kr. pr. måned

En stor del af de mange tusinde tibetaner, som stadig flygter fra den kinesiske undertrykkelse i Tibet hvert år, er munke og nonner.
Mange af dem er blevet smidt ud af deres klostre, fordi de ikke vil fornægte Dalai Lama. Andre har været udsat for tortur i de kinesiske fængsler.
De ankommer til grænsen med håbet om at kunne få lov til at studere i et tibetansk kloster i eksil.
Hjælp dem med at få dette håb opfyldt.

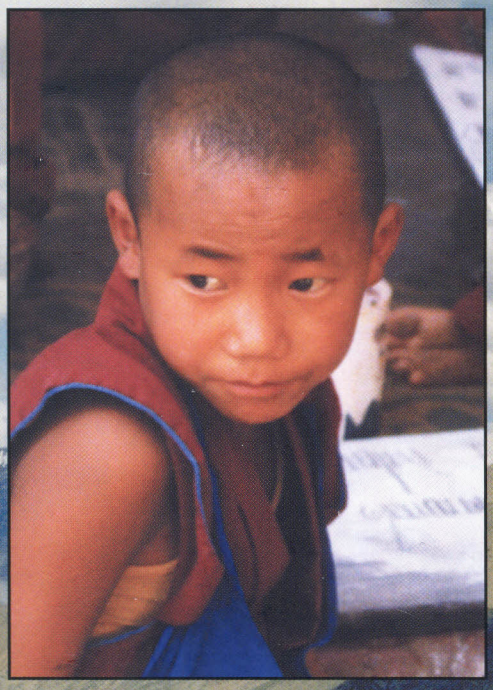

Ring til telefon 90 23 07 07 og du indbetaler kr. 50 direkte til Tibet-Hjælp.

TIBET • HJÆLP • TIBET • HJÆLP • TIBET • HJÆLP •

Dansk Selskab for Tibetansk Kultur · Tibet-Hjælp

Ryesgade 90 A · 2100 København Ø · Telefon 35 26 79 26 · Giro 9 67 08 90

e-mail: tibet.dstk@get2net.dk · www.tibet.dk/dstk · fra midt i maj: www.tibethelp.dk